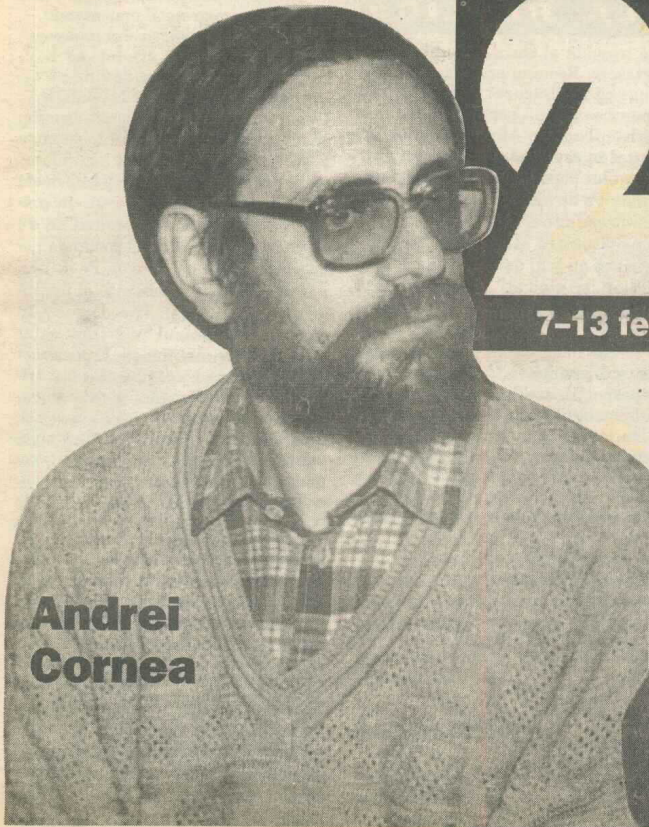

Nr. 6
(312)

7-13 februarie 1996

Andrei Cornea

Varujan Vosganian

58B-16

Correspondență de la Paris:

Erwin Kessler:
Sexul artei
la Centrul Pompidou

pag.
14-15

Supliment gratuit
Condiția femeii
în perioada
de tranziție

emigră
în Statele Unite –
loteria vizelor

Cind, pe 3 februarie, înaintea unei săli arhipline și entuziaste, Petre Roman a fost proclamat candidatul oficial al USD la președinția României, mi-am dat seama că se împliniseră abia de câteva zile șase ani de când masele în delir urlau „Noi muncim, nu gândim!” și erau gata să rupă în bucăți pe țărăniști și pe liberali de dragul proaspătului prim-ministru, Petre Roman, care, alături de Ion Iliescu, intruchipa legitimitatea revoluționară. Tot în vremea aceea, căpăta trecere o nouă „paradigmă feminină” – cea a „muncitoare de la Apaca” – prototip al femeii frustrate sexual, imbecilizată de cozi și mizerie, vindictivă, dominată de o umoare isterică, și brusc îndrăgostită de chipeșul șef al noului guvern.

Șase ani mai târziu, uitându-mă prin sală, descopăr (și nici măcar nu sînt prea stupefiat) persoane care, în 1990, se aflau printre „golani” Pietii Universității. Și chiar dacă, mai curînd invitați și jurnaliști, nu aceștia scandau acum „Petre Roman președinte!”, fapt este că interesul și simpatia pentru această nouă candidatură este, după părerea mea, mult mai larg decît cercul adeptilor statornici, ori al „fanilor” fostului prim-ministru. La limită, într-adevăr, s-ar putea alătura, pentru a o susține la urne, atît corul „fetelor de la Apaca”, dar și cîțiva vechi soliști ai „golaniilor”.

Cum se explică acest paradox, nu singurul, firește, al perioadei pe care o trăim, dar, cu siguranță, unul dintre cele mai spectaculoase?

Mi se pare greu de contestat că, în cadrul Opoziției, PD (FSN) s-a arătat în mod constant cel mai eficient și mai dinamic membru. Acest lucru s-a datorat, desigur, nu doar lui Petre Roman personal, dar faptul că acesta a reușit să mențină coeziunea vechii sale echipe guvernamentale, ale cărei calități s-au văzut acum în opoziție,

Candidatura lui Petre Roman este o candidatură serioasă și chiar puternică. Deocamdată, rivalul său principal este Emil Constantinescu și lupta se va da pentru intrarea în turul doi de scrutin. Dar și pentru Ion Iliescu, fostul său prim-ministru se arată a fi un rival serios și, după părerea mea, mai periculos decît președintele CDR.

ANDREI CORNEA

„Petre Roman –
președinte”

este un merit important. Treptat, PD a devenit un partid modern, al cărui caracter reformist nu mai este negat de nimeni și al cărui program social-democrat a devenit atractiv și credibil. Dimpotrivă, dificultățile în formularea unui program, disputele interne soldate cu plecarea din alianță a unor membri, lentoarea reacțiilor, dar mai ales sentimentul de lipsă de eficacitate politică creat nu o dată de CDR, joacă în favoarea PD-ului și a lui Roman personal. Pe de altă parte, contrastul dintre guvernarea Roman și guvernarea Văcăroiu a devenit atît de pregnant, încît, în pofida scăderilor sale, prima apare astăzi ca un succes măcar parțial, oprit brusc printr-un puci abject, o perioadă roză mai degrabă pe fondul de cenușiu aproape total al guvernării Văcăroiu, susținută de alianța PDSR-PUNR-PRM-PSM.

Dacă acest lucru va fi acceptat de o parte însemnată a electoratului din opoziție, bătălia finală se va da între Ion Iliescu și Petre Roman.

Într-adevăr, dacă Emil Constantinescu nu poate stringe în primul tur de scrutin în favoarea sa mult mai mult decît voturile adeptilor CDR, Petre Roman are avantajul că, încă din primul tur, el ar putea atrage voturi atît de la „dreapta”, cit și de la „stînga”. Există destui dezamăgiți ai CDR, care vor trece peste amintirile neplăcute ale lui 1990, votînd cu Petre Roman, dacă nu și cu partidul acestuia. Pe de altă parte, există dezamăgiții lui Ion Iliescu, pentru care un vot dat lui Roman poate însemna tocmai redeşeptarea amintirilor, pentru ei plăcute, ale anului 1990, cînd salariile crescuseră, cînd săptămîna de lucru se micșorase și

cînd sindicatele, recent înființate, făceau legea în întreprinderi. Primii vor vota din pragmatism, conșivi că în politică sentimentalismele nu și au locul în absența eficienței, ultimii vor vota din sentimentalism și cu nostalgia „primei iubiri”, abandonate mai apoi. Primilor, Petre Roman le va apărea un om politic experimentat, hotărît să depășească ezitățile lui Ion Iliescu în promovarea reformei; pentru ultimii, el redevine, după atîtea decepții, tînărul carismatic al entuziasmelor naive din 1990.

Oricine vrea să fie președintele României trebuie să atragă mai mult decît pe adepții săi necondiționați. Dar dacă reușește să aducă laolaltă și oameni care nu au aproape nimic în comun și pe care aproape totul – educație, profesie, experiență de viață, angajament politic în ultimii șase ani, etc – îi separă, abia atunci candidatură sa devine puternică și credibilă. Or, aceasta tocmai este poziția lui Petre Roman.

Sala în fața căreia Petre Roman își anunța candidatură la președinție, vădea, prin paradoxalele sale asocieri umane, cit de mult ne-am schimbat cu toții în ultimul timp. Și chiar dacă Petre Roman va eșua, viitorul locatar al Cotrocenilor, oricine va fi el, va putea să ignore tot mai greu această schimbare.

„Fetele de la Apaca” și intelectuali-„golani” ajunși pe aceeași baricadă! – hotărît, viața nu ar avea nici un haz, dacă continuitățile nu ar fi intrerupte din cînd în cînd, iar previzibilul nu ar fi, uneori, suspendat.

Stimată doamnă
Gabriela Adameşteanu,

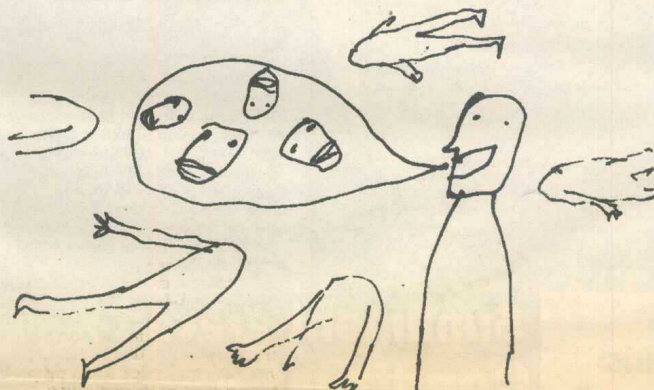
Am luat decizia de a vă scrie nu atât din dorința de a beneficia de dreptul la replică ce mi se cuvine, ca victimă a unor acuze foarte grave aduse de d-l Michael Shafir în articolul „Antisemitism și fariseism – Un scenariu de farsă în trei acte (cu câteva flashback-uri)”, apărut în revista dumneavoastră nr. 3 (309) din 17-23 ianuarie 1996, cit din nevoia imperativă de a opri avalanșa de polemici și incriminări declanșată în urma apariției articolului meu „Pască din sînge creștinesc”, din nr. 46 (304) din 14 noiembrie 1995 al revistei Baricada. În acest context, consider că e de datoria dumneavoastră să dispuneți publicarea neîntîrziată a acestor rînduri, așa cum este de datoria mea să-mi asum încercarea de a face lumină într-un caz în care sînt direct implicată și în care mi s-au adus incriminări de o gravitate covârșitoare. Am convingerea că, în asemenea cazuri, atât revista „22” cit și postul de radio Europa Liberă (la care s-a dat citire articolului d-lui Shafir) au optat întotdeauna pentru confruntarea tuturor punctelor de vedere – ci nu pentru prezentarea unilaterală a unora dintre acestea – în scopul de a informa receptorul într-un mod obiectiv, lipsit de tendențiozitate. În consecință, vă rog să publicați integral cele ce urmează la rubrica „Polemici”, în același loc în care a apărut și articolul d-lui Shafir.

În atenția domnului Michael Shafir

Poziția dumneavoastră de acuzator nu se rezumă numai la afirmațiile pe care le-ați făcut în articolul „Antisemitism și fariseism – Un scenariu de farsă în trei acte (cu câteva flashback-uri)”, ci și la consecințele pe care acesta le-ar putea avea. Nu cred că, prin ceea ce ați afirmat, v-ați dorit să distrugeți doi ziaristi care, vă asigur, sînt departe de a fi antisemiți. Doresc să vă asigur, de asemenea, că la mijloc s-a aflat o neînțelegere pe care o regret și am convingerea că și dumneavoastră veți regreta, la citirea acestor rînduri, faptul că s-a ajuns prea departe cu acuzele. Interesul meu este de a evita orice ambiguitate în ceea ce mă privește, așa cum interesul dumneavoastră este acela de a vă disocia de tendința de a cădea în extremă, în loc de a încerca, în schimb, să spulberați neînțelegerile și să comentați acest incident trist în mod detașat.

Prin urmare, în luna noiembrie a anului trecut, presa scrisă dădea știri potrivit cărora poliția din Iași a depistat și arestat o rețea de traficanți de copii sugari, „cumpărați” spre „adopte” de israelieni, nemți, francezi ș.a. Dumneavoastră înșivă îi denumiți, fără a apela la conotații peiorative, criminali. Sursele amintite anunțau, de asemenea, că șeful acelei rețele este fostul secretar personal al lui Yitzhak Rabin (asasinat cu puțin timp în urma arestării operate de poliția Iași), numitul Mahmud Assadi. Complicii acestuia, potrivit aceluiași sursă, erau evrei de naționalitate română, a numele Maria Splinder și fiul ei, Adrian Gârjabu. Aceste informații au fost confirmate oficial – și sinteti de acord –, la 6 decembrie, de către poliția română. Cu toate că sinteti de acord, puneți sub semnul neveridici-

tății cele de mai sus, afirmînd că nu credeți cele întîmplate. Ceea ce este interesant este că, după ce treceți în revistă modalitățile de „vînzare-cumpărare” a acestor biete ființe proscrie denumite de dumneavoastră nici mai mult nici mai puțin „marfă”, spuneți, pe un ton calm, că... „pînă aici, nimic din știrea amintită care să stîrneasce mai mult decît revolta”. Dacă pe dumneavoastră, ca și conațional al acestor impostori pe care-i denumiți criminali, v-a revoltat – așa cum bine scrieți –, cum ar fi reacționat, cum ar fi putut reacționa un român, conațional cu acele ființe nevinovate, inconștiente, proscrie să devină victimele unei erori de asemenea calibru? Cum ați fi reacționat dumneavoastră la aflarea știrii (confirmată de organele în drept) că doi, trei, patru români din Israel expatriază copilașii iudei, deveniți „marfă” într-un tîrg abominabil,

cu destinația România? Nu v-ați fi simțit frustrat, trădat, victimă, disperat, nu v-ați gîndit la cele mai teribile lucruri, imaginîndu-vă soarta copilașilor damnați? Nu trebuie să vină vorba de tranziție pentru a putea răspunde de aceste întrebări. Consider, deci, că afirmația dumneavoastră referitoare la revolta și citată mai sus este un punct de vedere subiectiv. Am fost acuzată că cele scrise în articolul meu pot genera pogromuri. Mutatis mutandis, se poate spune că știrea cu privire la ororile săvîrșite de Mahmud Assadi, Maria Splinder și complicitii lor pot genera, la fel de bine, proteste de stradă. Iată de ce revolta mea, pe care o consider îndreptățită – avînd certitudinea că și dumneavoastră ați fi reacționat în mod similar –, a fost mai mult decît revoltă. Iată de ce exprimarea mea a căzut în tendențiozitate. Cit privește referirea la pască, ea a fost făcută într-un mod metaforic, și nu din dorința de a reitera vechia acuză de omor ritual adusă poporului evreu – așa cum am fost acuzată. Referirea în cauză a fost făcută din dorința de a pune mai bine în lumină valențele oribile la care poate duce „tîrgul” cu sugari români. N-am afirmat niciodată că pasca „se face” cu sînge creștinesc; exprimarea mea a fost „cere”. Mai înainte de a face această afirmație am amintit, după cum ați citat în articolul dumneavoastră, că: „faptul că media de vîrstă (...) este de 7 luni pînă la un an, ne îndreptățește să afirmăm (...)”. Finalul meu s-a bazat, așadar, pe o presupunere. Acuzăția de omor ritual nu este o invenție proprie; așa cum ați afirmat, ea datează de secole, pornind de

la o legendă al cărui mesaj nu-l împărtășesc. Resping acuzația ce mi se aduce că aș fi acuzat la rîndul meu poporul evreu, un popor pe care, dimpotrivă, îl admir. Afirmațiile mele au constat în acuze aduse, în nici un caz întregului popor, ci a celor cîțiva criminali. Pe de altă parte, dreptul de a face presupuneri vi l-ați însușit și dumneavoastră atunci cînd ați mărturisit că nu știți dacă (...) dar, totuși, afirmați, ori cînd ați „presupus că așa s-a întîmplat”, ori cînd ați spus că „v-ar mira că (...)”. Vă mărturisesc că nu mi-am imaginat nici o clipă că acele citeva cuvinte vor stîrni un scandal de proporții, escaladat, apoi, de mai multe publicații și persoane publice.

În legătură cu acuzațiile aduse fostului redactor-șef adjunct al Baricadei, domnul Horia Hariton, acesta a încercat să încheie conflictul în termeni amiabili. Vă e ușor să acuzați de

ignoranță, ipocrizie, fariseism pe un om care a făcut apel la toleranță, convins că s-a ajuns prea departe și protejîndu-și subalternul; pe un om care a fost asaltat cu acuze mai înainte de a fi fost vinovat. D-l Hariton a făcut ceea ce n-a făcut Eduard Victor Gugui: și-a apărat, cum era și firesc, un coleg de redacție. Presa așa obișnuiește. E.V. Gugui n-a făcut-o; ba, din contră, ține cu tot dinadinsul să-și distruge propriii slujbași, care i-au deservit interesele mai bine de un an. Dumneavoastră îl demontați, avînd grijă să nu scăpați nici un amănunt, pe d-l Hariton, ca și cum s-ar face vinovat de ceva. Poate fi acuzat un redactor-șef adjunct că-și apără angajații? Eu cred că nu, domnule Shafir. Și nu e numai părerea mea. Cu atît mai mult cu cît dumneavoastră demontați chiar și o greșală de corectură, cum ar fi aceea din dictonul latin. Toți greșim, domnule Shafir, chiar și dumneavoastră. Pătimaș și dornic de a rosti sentințe, ați afirmat că vă exersați profesia, ci nu că v-o exercitați.

Domnule Shafir, nu vreau să fiu înțeleasă greșit. Regret cele întîmplate și doresc să vă amintesc că românii sînt, prin natura dogmei creștine, iudeo-creștini. După cum știți, la baza cârților de căpătîi ortodoxe se află Vechiul Testament; fără el, n-ar fi existat Noul. Sintem presa legați dogmatic și istoricește pentru a săvîrși astfel de greșeli. Este un amănunt pe care nu-l cunosc mulți dintre aceia care încă mai acuză. Din nefericire, nu există pădure fără uscături. În ce mă privește, am greșit cînd am crezut că nu voi fi înțeleasă greșit. În acest context, tonul dumneavoastră vindicativ

nu ajută la nimic, decît, poate, la adîncirea acestui regretabil malentendu.

Pentru informarea dumneavoastră, care pareți să credeți că E.V. Gugui ne acoperă, se cuvine să vă aduc la cunoștință că vă înșelați. E.V. Gugui chiar ne-a sancționat drastic. Ni s-au adus injurii indecente de către E.V. Gugui personal și ni s-au blocat toate drepturile salariale pe ultimele două luni ale anului trecut. În privința ultimului articol semnat de d-l Hariton, el a fost scris la comanda nemijlocită a lui E.V. Gugui. Pe de altă parte am fost grav acuzată și jignită de către d-l Răzvan Theodorescu, în scrisoarea sa. Faxul cu pricina chiar are pe en-tête mențiunea „Embassy of Israel”, ceea ce înseamnă că a fost trimisă de la Ambasada; pentru documentare, el există la arhiva revistei. Dacă dumneavoastră credeți că cineva trebuie să se bucure în urma acestor grave consecințe suportate de mine și, respectiv, de d-l Hariton, se poate bucura. Sînt convinsă că aveți cădere necesară pentru a cîntări în mod obiectiv toate cele de mai sus. Acuzația de antisemitism ce mi se aduce este departe de crezurile mele. Ca om de presă, am militat întotdeauna pentru valorile universale ale societății civile, am fost pentru respectarea drepturilor omului, pentru libertatea cuvîntului și a opiniei, pentru combaterea xenofobiei. Articolele mele pot sta mărturie oricînd în slujba acestei realități. Am taxat dur corupția, escrocheria, acțiunile mafioate, vinovăția. Pe această linie se înscrie și traficul de copii. Dacă dumneavoastră credeți că trebuie să ispășesc pentru o afirmație tendențioasă, vă sugerez să luați în considerație adevăratele valori de antisemitism care amenință, întreținute de persoane, publicații și edituri de profil, care, nu numai că sînt de extremă, dar periclitează grav și induc în eroare formarea și educarea tinerii generații.

În ceea ce mă privește, și după cum puteți vedea, nu sînt pentru legea Talionului. Mă consider îndreptățită să fac lumină în această „farsă”, așa cum o denumiți. Sper să luați cu titlu de decență toate cele de mai sus. Dacă dumneavoastră considerați, domnule Shafir, că trebuie să fiu pedepsită, fie voia Domnului. Căci, în ultimă instanță, sîntem cu toții oameni și avem același Dumnezeu. Referitor la penitență, eu am ales penitența în imediat, și am convingerea că știți la ce mă refer.

Cu speranța că m-ați înțeles, vă rog să acordați credit sincerității mele.

Dorothea Ionescu
Horia Hariton

Felicitări sincere pentru publicarea în „22” nr. 2 (308)/10-16 ianuarie 1996 a informațiilor referitoare la „Viza pentru Olanda și Spațiul Schengen”! Din suflet vă rog să publicați într-un număr viitor despre „Instrucțiuni pentru loteria vizelor de imigrare în SUA”.

Conform Legii de imigrare din 1990 (în SUA!), se prevede lansarea unui program anual de obținere a vizelor de imigrare, care, printr-o selecție aleatorie, pune la dispoziție un număr de 55.000 de vize de imigrare cu statut de rezident în SUA.

Cu stimă și respect,

George Vasilescu, Iași, 24.01.1996

HORAȚIU PEPINE

Armistițiu între lumi

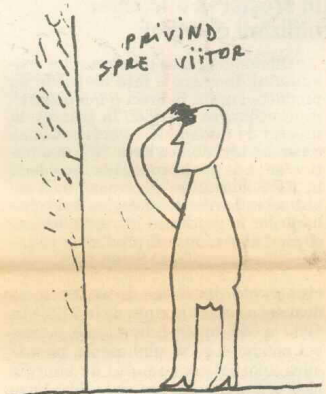
A fost Emil Constantinescu trădat? L-au abandonat oare prietenii săi cei mai apropiați? N-a spus-o nimeni, dar Mircea Ionescu Quintus a reacționat ca și cum acest lucru s-ar fi produs. E foarte adevărat că noul lider țărănist surprinde încă o dată prin noutatea propunerii sale. După ce contrariase pe mulți dintre partizanii clasici ai Opoziției, spunînd că nu exclude după alegeri o colaborare cu PDSR, Ion Diaconescu ne-a făcut o nouă surpriză, declarînd, foarte prompt, că va sprijini candidatura lui Roman dacă propriul candidat nu va ajunge în al doilea tur de scrutin. Bătrînul lider a intrat după congres în arenă cu o prosepțime pe care mulți nu i-ar fi bănuțit-o. Atunci cînd adversarii și cînd observatorii sceptici s-au grăbit să decreteze că țărăniștii s-au închis într-un soi de club al opoziției eterne (speculînd și o interpretare greșită a istoriei antebelice a partidului), Ion Diaconescu pare că inaugurează o linie mai suplă, orientată mai mult către succesul imediat decît către himera unei restaurări integrale a valorilor unei Români dispărute. Probabil că nimeni nu suferă mai mult decît bătrîni țărăniști atunci cînd vîd cum foștii comuniști acaparează puterea economică, cum foștii uteciști, azi bărbăți dinamici și cu discurs european, mobilizează tineretul cu imnuri intonate odinioară prin taberele de instruire. Supraviețuitorii vechii Români s-au trezit însă brusc într-o lume a celorlalți, în care tradiția e luată în ris, și în care europenismul se traduce prin superficiale adaptări legislative. Și totuși a te opune cu totul acestei lumi, care are deocamdată ca singură virtute faptul că este dinamică și inventivă, înseamnă a te opune vieții. Ion Diaconescu propune acum explicit ceea ce de-a lungul ultimilor ani s-a pretrecut pe nesimțite, și anume un armistițiu cu lumea celorlalți. Iar expresia practică este pactul de colaborare cu PD, care nu înseamnă deloc a submina, ci dimpotrivă a spori șansele lui Emil Constantinescu.

De altfel, în prezentul strict al faptelor, țărăniștii nu au făcut nimic spectaculos. E vorba doar de gesturi de bun simț politic. Înseamnă pur și simplu că ei au crezut de cuviință să renunțe la mesajul mesianic și să inaugureze o politică practică.

Dar, nu e mai puțin interesant de ce PNL se opune. Pe de o parte Mircea Ionescu Quintus și-a asumat misiunea de a răscumpăra vina colaborării inovate a liberalilor din 1992. A fost așadar silit să reia tonul consecvent anti-comunist pe care cei trădați începuseră deja să-l considere neeficient și desuet. Fără să știe, PNL a devenit ușor anarhic chiar față de congenerii săi politici. Așadar, cînd Diaconescu se arată dispus să-l sprijine pe Roman, liderul liberal se simte trădat și cere explicații.

Există, pe de altă parte, și un aspect mai general. PNL pare să fie un partener de categoria a doua, al cărui rol ar fi doar acela de a aproba deciziile țărăniștilor. Chiar dacă liberalii nu au reușit să-și afirme o gândire politică proprie, faptul de a avea structuri de organizare complet independente pretinde de la sine să fie asociată la decizie. Această situație se reproduce

în întregul sistem politic românesc. PUNR, bunăoară, deși a venit cu un vid de idei politice a reușit, prin presiuni succesive, să parvină în cabinetele guvernamentale. Adversitatea față de PDSR nu este deloc simulată, cum sînt unii îndemnați să creadă, ci este reală. Mai mult de atît, cele două grupări se detestă reciproc. Cine crede că pluralitatea formațiunilor conservatoare asociate la guvernare este doar o fațadă abil regizată de forțe oculte se înșală. Sistemul electoral proporțional a încurajat formarea de partide multiple, rigide și independente între ele, chiar dacă ele provin din aceleași zone sociale și par să exprime aceleași interese. PUNR poate găsi resurse să se opună și o face uneori cu succes, alături cu succes parțial, așa cum s-a văzut în episodul demiterii ministrului Turicu. Schimbînd ceea ce e de

schimbat, disputele din CDR și mai apoi chiar plecarea unor formațiuni are aceeași explicație. Deși interesele generale sînt aceleași, punerea laolaltă a unor formațiuni cu structuri organizatorice complet independente se dovedește extrem de dificilă. Condiția unei alianțe în asemenea condiții pare să fie ierarhizarea, care conduce apoi pe nesimțite la crearea unei suprastructuri organizatorice. Gestul domnului Quintus este de aceea și o reacție inevitabilă la acest început de asimilare.

Întorcîndu-ne la tema celor două lumi pe care istoria le-a pus încă o dată în opoziție, vom observa că opțiunea inițială pentru sistemul de scrutin proporțional a avut și efecte pozitive. Dacă deplîngem lipsa de unitate a Opoziției (care decurge și din sistemul de vot), ar trebui să observăm și faptul că de-abia așa Roman s-a putut despărți de Ilescu fără risul de a dispărea de pe scena politică. Că numai așa generațiile produse de comunism au putut găsi forme de exprimare proprii diferite și chiar divergente. Foștii uteciști s-au delimitat de foștii activiști, iar scena politică s-a diversificat într-atît, încît nu mai îngăduie astăzi altă ierarhie decît cea rezultată din vot. Iar o consecință pe care sîntem liberi să o regretăm este și faptul că partidele istorice nu mai apar cu adevărat ca purtătoare ale unui adevăr superior întrucît decurge din tradiție, ci au devenit pe nesimțite doar partide printre alte partide.

MARȚI 30 IAN.

- Va începe urmărirea penală a lui Gheorghe Funar
Parchetul Cluj-Napoca a anulat decizia de neîncepere a urmăririi penale împotriva primarului Clujului, Gheorghe Funar, pe care o luase în 1995. Funar este acuzat de fals, uz de fals și abuz în serviciu. Consilierii locali ai Opoziției apreciază că Funar a comis o ilegalitate cînd a concesionat unei firme particulare un teren aparținînd domeniului public.
- Comisia SRI confirmă autenticitatea dosarului lui Măgureanu
Comisia parlamentară de anchetare a activității SRI consideră că dosarul de rezident al lui Virgil Măgureanu, publicat de acesta la sfîrșitul anului trecut, este autentic. După audierea unor ofițeri de la Centrul operativ zonal SRI Timișoara a reieșit că dosarul a fost scos din arhivele SRI prin încălcarea legii.

MIERCURI 31 IAN.

- Ministrul Teodor Meleșcanu la Bonn
La invitația omologului său german, ministrul român al Afacerilor Externe, Teodor Meleșcanu a început la Bonn o serie de discuții vizînd îmbunătățirea relațiilor dintre cele două țări. România contează pe sprijinul Germaniei în efortul său de integrare euro-atlantică și a făcut propuneri de colaborare economică.
- Ministrul Adrian Turicu a fost revocat din funcție
Purtătorul de cuvînt al Guvernului a declarat că ministrul Comunicațiilor, Adrian Turicu, a fost revocat din funcție. Acceptul președintelui Ion Ilescu privind demiterea lui Turicu a fost primit la Guvern după ce Președinția a anunțat mai întîi acest lucru și apoi l-a contestat.
- Se reiau negocierile româno-ucrainene
Ministerul român de Externe a calificat drept „deosebit de interesante” declarațiile ambasadorului ucrainean la București potrivit căruiua între Ucraina și România nu există nici un „război diplomatic”. Ambasadorul a afirmat că „problema apartenenței Insulei Șerpilor e legată exclusiv de stabilirea zonei economice externe a Ucrainei și României” și a admis că „dacă părțile nu vor ajunge singure la o înțelegere, ele sînt în drept să se adreseze Curții Internaționale de la Haga”.

JOI 1 FEB.

- PUNR nu se desparte de PDSR
După o înfilnire de peste cinci ore cu premierul Nicolae Văcăroiu, liderii PUNR au declarat că demiterea ministrului Telecomunicațiilor, Adrian Turicu, nu va duce la denunțarea protocolului semnat cu PDSR și nici la retragerea din cabinet a celorlalți miniștri PUNR. Primul-ministru a arătat că Turicu a fost revocat pe motiv de indisciplină, și probabil va numi la un post în străinătate. PUNR urmează să propună un nou titular la Telecomunicații.
- Președinția preocupată de România Mare
Președinția României și-a manifestat „preocuparea pentru publicarea în revista România Mare a unor documente cu caracter secret aparținînd SRI”. Șeful statului consideră că „instituțiile lezate și Procuratura Generală au datoria să se sesizeze și să demareze procedurile judiciare necesare”.

- PAC nu va susține un guvern minoritar PDSR
În cazul în care PUNR nu va mai sprijini actualul Executiv, PAC nu va sprijini un guvern minoritar PDSR, a declarat președintele Nicolae Manolescu. „Devine imoral să susții un guvern care, în afară de scumpiri, pe care le prezintă ca pe relansări economice, nu a făcut nimic”, a declarat liderul PAC.

VINERI 2 FEB.

- Victor Ciorbea candidată la Primărie
Consiliul Național al Confederației Sindicatelor Democratice din România l-a desemnat pe Victor Ciorbea drept candidatul la Primăria municipiului București. Ciorbea se va înscrie în competiție numai dacă și Comitetul Executiv al CDR, din care face parte și CSDR, va aproba candidatura sa.
- Emil Constantinescu în SUA
Aflat în Statele Unite la invitația Comitetului Congresional al Rugăciunii Naționale, președintele Convenției Democratice a avut o serie de întîlniri neoficiale cu președintele Bill Clinton și cu secretarul-general ONU, Boutros Boutros Ghali.

SIMBĂȚĂ 3 FEB.

- PNȚCD gata să semneze un protocol cu PD
Președintele Ion Diaconescu a anunțat că partidul său este gata să semneze un protocol tehnic de colaborare cu PD, pentru turul doi al alegerilor.
- Petre Roman - candidatul la Președinție
„Mă angajez să devin primul președinte social-democrat al României”, a declarat liderul PD, Petre Roman, în finalul ședinței Colegiului Director al partidului. Și Comitetul Director al PSDR, partenerul PD în cadrul USD, a hotărît prin vot să sprijine candidatura lui Roman.
- CSI respinge cererea de aderare a Transnistriei
Secretariatul Executiv al Comunității Statelor Independente (CSI) a respins cererea de aderare la această uniune a autoproclamatei Republici Transnistrene.

LUNI 5 FEB.

- PNL cere convocarea Consiliului CDR
Președintele PNL, Mircea Ionescu Quintus, a cerut convocarea Consiliului CDR pentru analizarea afirmațiilor lui Ion Diaconescu care a arătat că este posibilă sprijinirea candidatului USD la președinție dacă acesta e mai bine plasat în turul doi. Quintus crede că discutarea publică a unei astfel de înțelegeri va avantaja USD.
- PSM nu va vota pentru buget
Prim-vicepreședintele Adrian Păunescu a declarat că PSM nu va vota Legea bugetului de stat pe 1996. „Nu putem accepta un deficit bugetar de 2,2%. Insistăm pentru găsirea de resurse economice care să nu mai pună România în situația de a porni la drum cu un proiect negativ, cu deficit”, a arătat liderul socialist.
- PIB a fost de 72.249 miliarde lei în 1995
Conform Comisiei Naționale pentru Statistică, produsul intern brut al României, estimat la 72.249 miliarde lei în 1995, a fost mai mare, în termeni reali, cu 6,9% față de 1994. PIB realizat în 1995 reprezintă 84,5% din valoarea celui realizat în 1989. Pondere sectorului privat în PIB a crescut de la 38,9% în 1994 la 45% în 1995.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

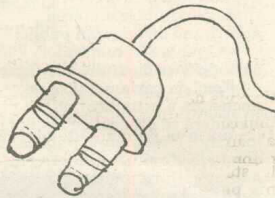
ILIE ȘERBĂNESCU

Criza energetică în România – o criză a industriei

Unul din principalele motive ale faptului că reforma economică în România – atât cât există – este întreprinsă doar din primăvară până în toamnă și că pe parcursul lunilor decembrie-martie este pusă la hibernat îl constituie criza energetică ce confruntă de ani de zile economia românească și care capătă accente acute în fiecare iarnă. Este o criză structurală, legată indisolubil de actuala configurație a industriei românești. Problemele, mai mari sau mai mici, de aprovizionare cu energie pe parcursul iernii – și care depind de conjuncturi economice interne și internaționale și de condițiile meteorologice mai favorabile sau mai puțin favorabile – sînt toate derivate din criza structurală. O simplă zăpadă poate dezorganiza transporturile, întreaga economie. În fiecare sezon rece – și cel actual nu face excepție – se stă sub amenințarea livrărilor insuficiente de căldură și al întreruperilor de curent electric și de gaze naturale.

Moștenirea unei dezvoltări aberante a industriei

Aprovizionarea cu energie este una din cele mai grave constrîngerii ale economiei românești. Moștenirea lăsată în domeniul de regimul comunist și, îndeosebi, de aberațiile strategiei economice promovate de Ceaușescu este deosebit de grea. Cu irresponsabilitate economică, industriei mari consumatoare de energie au fost disproporționat dezvoltate față de resursele energetice disponibile pe plan intern. România deține puțin cărbune și, în orice caz, de slabă calitate și de putere calorică redusă. În bună măsură, este vorba de un cărbune sub limitele exploatabilității considerate rentabile pe plan mondial la nivelul tehnologiilor actuale (lignit existent are o putere calorică de numai 1.250-1.500 Kcal/kg). Rezervele de hidrocarburi sînt mici și au fost supuse unei exploatare nerațional-prădalnice, fie folosindu-se tehnici rudimentare de extracție, ceea ce explică ratele submedice de recuperare din zăcămint (ca în cazul petrolului), fie utilizându-se resurse superioare în scopuri inferioare (ca în cazul gazelor naturale pentru producerea de electricitate). Datorită gradului înaintat de epuizare a rezervelor, producția de petrol a început să scadă an de an din 1985, iar cea de gaze naturale din 1987. Cu atât mai grav este faptul că, față de asemenea resurse sărace și cu grad avansat de epuizare, industria promovată a fost de tip energofag – adică mare consumatoare de energie. Cu alte cuvinte, industria românească este mare consumatoare de energie prin însăși structura ei și nu doar prin nivelul ei scăzut de dotare tehnică pe plan general, reflectat în randamente reduse în utilizarea energiei.

Rezultatul este că, de ani de zile, România este confruntată cu un masiv deficit de energie, care nu are mari șanse să se atenueze. De ce? Pentru că, pe de o parte, în ce privește producția internă, resursele cit de cit bogate și rentabile au fost deja exploatare, iar atacarea altora – evident mai sărace și mai greu accesibile – va însemna bilanțuri energetice mai scăzute și va reclama costuri financiare mult sporite. Iar instalațiile propriu-zise de producție a energiei au o dotare tehnică incapabilă de randamente superioare. Și oricum nu pot funcționa fără o aprovizionare suficientă. În ce privește, de pildă, producerea de energie electrică, cele două constrîngerii se reflectă în faptul că, deocamdată cel puțin, nu se poate conta activ decât pe circa 8.000 din cei, aproape fictivi, 22.000 MW putere instalată în centrale electrice. Pe de altă parte, la nivelul consumului, chiar dacă sînt posibile reduceri ale cheltuielilor unitare de energie prin rețehnologizări, la nivel de ansamblu este practic imposibilă o îmbunătățire semnificativă pe actualele structuri energofage ale industriei.

Importul nu este o soluție simplă pentru acoperirea deficitului intern de energie. Întrucît industria, la nivelul ei de competitivitate și dotare tehnică, nu reușește să exporte într-atît încît să își finanțeze fără probleme din import necesarul de energie de care nu dispune din resurse interne. Și, printre alte consecințe profund negative, este și aceea că România trebuie să își consacre o prea mare parte din mijloacele valutare disponibile, nu numai din industrie, dar și din celelalte ramuri, pentru importuri de materii prime și energie, fără a mai rămîne resurse și pentru ceea ce ar trebui procurat cu prioritate din exterior: adică echipamente și tehnologii moderne necesare restructurării și eficientizării producției, inclusiv a sectorului energetic.

Schimbări intervenite după 1989

În ciuda unor noi și importante elemente intervenite, situația energetică a României nu s-a schimbat pe fond după '89, pentru că datele de bază au rămas aceleași.

a) Pe măsura scăderii producției (21% PIB-ul și 34% producția indus-

trială în perioada 1990-1994) a survenit o sensibilă reducere a cererii de energie primară. După datele statistice, această cerere a reprezentat în 1994 chiar mai puțin de 60% din cea din 1989, cu alte cuvinte o reducere de circa 40%.

b) Dar, în continuarea tendințelor legate de determinările naturale menționate, producția internă de energie a scăzut și ea cu circa 35% în perioada respectivă, nereușind să acopere în fiecare an mai mult de 65% din necesitățile existente, în pofida diminuării substanțiale a acestora.

c) Astfel, apelul la importuri a rămas să asigure în fiecare an circa o treime din necesitățile interne de energie, cu toate că, în cifre absolute, a fost vorba de cantități mai puțin importante. După datele existente, în 1994 importurile de energie primară au fost cu aproape jumătate mai mici decît cele din '89.

d) Finanțarea acestor importuri ridică în fiecare an serioase probleme. Nota energetică (reprezentînd importuri de petrol brut, gaze naturale, energie electrică și cărbuni superiori) se cifrează la 1,1-1,2 miliarde dolari, constituie 20% din încasărilor din exporturi și, în general, a echivalat sau chiar a depășit în fiecare an valoarea deficitului comercial.

Realități și aparențe în creșterea eficienței utilizării energiei

Diminuarea mai pronunțată a consumului de energie față de scăderea producției arată indirect o îmbunătățire în utilizarea energiei. În prezent, la nivelul de ansamblu al economiei se consumă probabil cu circa 15% mai puțin energie pe dolar/produs brut decît în 1989. Faptul se datorează însă nu atât schimbărilor tehnologice sau ameliorărilor în gestiunea întreprinderilor, cît mai ales reducerii producției în industriile energofage. Semnificativ din acest punct de vedere este că, în consumul de energie electrică, ponderea industriei a scăzut abrupt, de la 77,5% în 1989 la 65% în 1994. În schimb, a crescut ponderea sectorului casnic, pe măsura sporirii consumului de energie electrică al acestuia cu circa 80% între 1989 și 1994.

Faptul pune în evidență și schimbarea netă față de trecut a politicii în ce privește prioritățile în distribuția de energie electrică, acum populația, și nu industria, deținînd înțietatea în caz de dificultăți în acoperirea necesarului. Pe aceeași linie se înscrie și subvenționarea kilowattului/oră pentru consumul casnic, față de cel pentru agenții economici, subvenționare proiectată să înceapă să scadă din 1997 și să înceteze abia în 1999. De asemenea, tarifele

pentru consumatorii casnici, spre deosebire de cele pentru agenții economici, nu includ taxa de 12% destinată constituirii fondului special de dezvoltare a sistemului energetic.

Pe fond, scăderea consumului de energie pe dolar/produs brut – marcînd o bine venită creștere a eficienței în folosirea energiei – a fost obținută prin reducerea gradului de utilizare a capacităților de producție și nu prin schimbarea acestora. Astfel încît menținerea aceluiași structuri industriale prezintă riscul creșterii din nou a consumului de energie pe dolar/produs brut la orice încercare de stimulare a activității industriale. Întrucît, pînă la restructurarea ei, aceasta înseamnă implicit și reactivarea unor structuri industriale mari consumatoare de energie.

O asemenea situație pare să fie caracteristică anului trecut, cînd creșterea producției industriale cu circa 9% față de 1994 s-a realizat pe seama sau cu prețul unei creșteri cu 45% a importurilor. Reactivarea unor segmente industriale mari consumatoare de energie a însemnat importuri, încă înaintea iernii, cu două milioane tone petrol brut și cu un milion tone benzină mai mult decît în 1994. Nota energetică sensibil sporită, s-ar părea, față de anii trecuți, a contribuit substanțial la rezechilibrarea masivă a conturilor externe. Balanța de plăți acuză astfel un deficit de 1,6 miliarde dolari.

România rămîne cu un nivel dintre cele mai slabe din lume în ce privește eficiența folosirii energiei. Consumul românesc de energie primară pe locuitor este unul mediu în standardele mondiale, iar cel de energie electrică (de circa 2.500 kwh pe locuitor) este aproape cel mai scăzut din Europa (spre comparație consumul respectiv este de peste 28.000 kwh în Norvegia, de peste 16.000 kwh în Suedia și de peste 4.000 kwh în Bulgaria). România, însă, consumă pe dolar/produs brut între 3 și 5 ori mai multă energie decît țările vest-europene – și explicația se evidențiază limpede. Pe baza statisticilor din 1993 (ultimul an pentru care există date complete), consumul pe dolar/producție era – față de media și așa ridicată pe ansamblul industriei – mai mare de 1,2 ori în industria extractivă, de 3 ori în prelucrarea țîțeiului și cocsificarea cărbunelui, de 3,3 ori în industria chimică, de 3,6 ori în metalurgie și de 2,7 ori în industria construcțiilor metalice și a produselor din metal. Fapt este că aceste cinci sectoare, în timp ce participau cu numai 34% în cadrul producției industriale, reprezentau aproape 73% din consumul de energie pe ansamblul industriei.

Evident, pînă la modernizarea industriei și schimbarea structurii acesteia, România nu poate conta pe ieșirea reală din cercul vicios în care se află din punct de vedere energetic.

DATE STATISTICE

Învățămînt

• În sistemul educațional la 31 decembrie 1995 erau cuprinși 61,6% din numărul tinerilor între 3 și 23 ani. • Promoția de absolvenți din 1995 a înregistrat următoarele cifre: 159 mii de absolvenți în învățămîntul liceal; 47 mii în învățămîntul superior; 92 mii în învățămîntul profesional și complementar; 17 mii în învățămîntul postliceal de specialitate și tehnic de maiștri.

Forță de muncă. Șomaj

• La 31 decembrie 1995 numărul de salariați era de 5.706,5 mii. • Numărul de pensionari de asigurări sociale de stat, exclusiv agricultorii, a sporit, ajungînd la 3.589 mii. • Numărul de șomeri înregistrați la sfîrșitul anului trecut, potrivit datelor furnizate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale era de 998.432 reprezentînd 8,9% din populația activă civilă. A crescut

Comisia Națională pentru Statistică a prezentat în 5 ianuarie 1996, într-o conferință de presă, un raport privind evoluția economico-socială a României pe anul 1995. Prezentăm cîteva date statistice furnizate de această comisie pentru luna decembrie 1995.

Populație și fenomene demografice

• Populația României la 31 decembrie 1995 era de 22.615 mii locuitori, scăderea anuală (de 61 mii) fiind datorată influenței negative a sporului natural și migrației externe. • Rata natalității s-a redus, ajungînd la 10,6 născuți-vii la 1.000 locuitori. • Rata mortalității a crescut pînă la 11,9 decedați la 1000 locuitori. • Rata mortalității infantile, deși într-o scădere ușoară față de anii trecuți, este una dintre cele mai mari din Europa (21,3 decedați sub 1 an la 1.000 născuți-vii).

IMPORTANT

Publicăm mai jos lista librărilor din țară în care găsiți în fiecare săptămînă revista „22”

- Arad – C&M Anticariat, Str. Lucian Blaga nr. 2-4, tel. 057/21.77.49
- Bacău – Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- Brașov – Bibliopola (în incinta Agenției Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38
- Piatra-Neamț – Librăria Humanitas (în incinta Galerilor de Artă „Lascăr Vorel”), Str. Ștefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- Sibiu – Librăria Humanitas, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- Tirgu-Mureș – Librăria Humanitas-Palas, Piața Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63

MARIUS IOAN

Mai poate candida Ion Iliescu la președinție?

Cu mai puțin de un an înaintea viitoarelor alegeri prezidențiale, opinia publică românească pare a se fi obișnuit deja cu ideea că unul dintre candidați va fi actualul deținător al funcției, Ion Iliescu.

Chiar dacă au existat unele luări de poziție ce încercau să acrediteze ideea că Ion Iliescu nu ar mai avea dreptul să candideze din nou pentru această investitură, acestea par a fi rămas fără ecou, atât Majoritatea, cât și Opoziția dând semnale publice că ar considera această candidatură, și mai ales constituționalitatea ei, drept o certitudine. Rezolvarea finală a problemei pare a fi dat-o d-l Traian Chebeleu, care, chestionat pe această temă, s-a prevalat de textul art. 15 (2) al Constituției României: „Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale mai favorabile”, explicând că, de fapt, numărarea mandatelor prezidențiale ale d-lui Ion Iliescu nu ar putea începe decât după intrarea în vigoare a Constituției (8 decembrie 1991) și că, astfel, mandatul început în 1990 nu ar putea fi luat în considerare. Explicația dată pare a fi satisfăcătoare pe toată lumea și a fi închis definitiv problema. Și totuși, noi am considerat util să cercetăm și opiniile unor specialiști în drept constituțional. Din motive care se vor preciza pe parcurs, cea mai bună sursă ni se pare lucrarea „Drept constituțional și instituții publice”, 1993, Ed. „Proarcadia”, București, al cărui autor este reputatul prof. univ. dr. Ioan Muraru, titularul cursului respectiv la Facultatea de Drept a Universității București și, în același timp, președintele Curții Constituționale a României. Am căutat în această lucrare un răspuns la întrebările: oare între 22 decembrie 1989 și 8 decembrie 1991, ziua intrării în vigoare a noii Constituții, statul român avea o Constituție?, fuseseră, cel puțin, proclamate niște principii constituționale? și dacă da, se referea, oare, vreunul dintre acestea la numărul mandatelor șefului statului? Să citim, deci, împreună, de la pag. 129 a vol. I al sus-citatiei lucrări, sub titlul „Regimul constituțional din România, stabilit după Revoluția din decembrie 1989”: „Parlamentul ales în România la 20 mai 1990 a avut misiunea importantă de a elabora Constituția României. În

această perspectivă, s-a pus deseori întrebarea dacă în România mai există o Constituție. Răspunsul la asemenea întrebare trebuie căutat printr-o analiză mai largă a întregii evoluții politico-statale.

Este știut că normele constituționale pot fi sistematizate fie într-un act unic fundamental, fie în mai multe acte constituționale, redactate în formă scrisă, fie într-un sistem de norme scrise și cutumiare care, în totalitatea lor, formează Constituția statului.

În România, Revoluția din decembrie 1989 a înlăturat structurile de putere ale regimului dictatorial și – firesc – și dispozițiile constituționale corespunzătoare. În același timp, noua Putere a elaborat o serie de acte cu caracter constituțional.

Conform decretelor CFSN, președintele poate exercita doar două mandate

După decembrie 1989 Constituția României era formată din acte cu caracter constituțional, precum și din dispozițiile Constituției din anul 1965 care nu au fost abrogate expres sau tacit.

În această viziune, Constituția din 1965 a continuat să fie în vigoare cât privește drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor, organele judecătorești, organele procuraturii, organizarea administrativă a teritoriului, desigur cu unele modificări.

Cît privește actele adoptate după victoria Revoluției din decembrie 1989, unele dintre ele au formulat noi principii constituționale, principii care s-au aplicat în societatea românească și care au fost preluate în Constituția din anul 1991¹. Conform opiniei d-lui prof. Muraru, aceste acte cu caracter constituțional au fost următoarele patru: 1. Decret-Lege nr. 2, din 27 decembrie 1989, privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale ale Frontului Salvării Naționale. 2. Decret-Lege nr. 8, din 31 decembrie 1989, privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și a organizațiilor obștești în România. 3. Decret-Lege nr. 81, din 9 februarie 1990, privind Consiliul Provizoriu de Uniune Națională. 4. Decret-Lege nr. 92, din 14 martie 1990, privind alegerea Parlamentului și a Președintelui României. Toate aceste

acte, laolaltă, formau, de fapt, Constituția României. Ele au formulat noi principii constituționale. În ce privește numărul mandatelor șefului statului, primul dintre aceste acte, Decret-Lege nr. 2, din 27 decembrie 1989, reținea prevederile anunțate în pregătirea încă din seara zilei de 22 decembrie 1989, la radio și televiziune, sub titlul „Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale”, în care, la punctul 3 se proclamase „alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul, cel mult două mandate”. Aceasta era proclamația către țară a unei revoluții victorioase, iar prevederile ei erau întărite prin înscrierea lor în al doilea act normativ emis de noua Putere. Deci, principiul constituțional al limitării la două al numărului de mandate ale conducătorilor politici (și, evident, ale șefului statului) intra în vigoare în România pe 27 decembrie 1989, după ce mai fusese o dată anunțat în pregătirea țării, încă din seara zilei de 22 decembrie 1989, ca fiind unul dintre punctele esențiale ale programului revoluției române.

Dar să revenim la cursul d-lui prof. Muraru, la pag. 136: 4. Decret-Lege nr. 92 din 14 martie 1990 privind alegerea Parlamentului și a Președintelui României: Importante dispoziții privesc șeful de stat, care este denumit Președintele României, alegerea sa făcându-se prin vot universal, egal și liber exprimat, în două tururi de scrutin. Sînt stabilite și atribuțiile Președintelui României. Dat fiind caracterul său tranzitoriu, Decret-Lege nu a stabilit durata mandatului Parlamentului și Președintelui României.

Este evident că, în urma alegerilor din 20 mai 1990, ceea ce a exercitat președintele Ion Iliescu a fost un mandat, primul său mandat.

În urma adoptării Constituției din 8 decembrie 1991, au urmat alegerile din toamna lui 1992 și, începând de atunci, președintele Ion Iliescu și-a exercitat al doilea mandat.

Prin tentativa unei noi candidaturi, Ion Iliescu ar încălca în primul rînd înseși valorile sacre ale revoluției ce l-a propulsat la putere, anunțate în pregătirea țării pe 22 decembrie 1989 (consfințite ulterior, într-un act normativ cu valoare constituțională, pe 27 decembrie 1989), cînd încă nu se uscase singele pe străzile Bucureștiului. Acesta ar fi aspectul moral al problemei. Din punct de vedere legal, însă, oricine poate face o contestație împotriva unei asemenea candidaturi o dată depuse, contestație care trebuie făcută pînă cu cel mult 20 de zile înainte de data alegerilor. Această contestație va trebui soluționată în 48 de ore de la primire de către Curtea Constituțională. Președintele aceste-

ia este d-l prof. Muraru. Este aproape imposibil de crezut că d-l profesor ar putea avea ca judecător o altă opinie decît aceea pe care o are atunci cînd predă studenților domniei sale. Nouă nu ne rămîne decît să sperăm în triumful ideii de justiție...

Principiul neretroactivității nu se aplică legilor electorale

În ceea ce ne privește, considerăm această demonstrație concludentă. Ar merita, totuși, să ne ocupăm puțin și de argumentația d-lui Chebeleu, rezumată astfel: „Legile nu pot fi retroactive, Constituția a stipulat limita maximă de două mandate de la data intrării ei în vigoare, deci ce s-a întimplat pînă pe 8 decembrie 1991 nu intră în calcul”. Aici se cuvine a fi făcute următoarele corecții: 1. Constituția din 1991 nu a afirmat pentru prima oară principiul limitării mandatelor la două, ea doar l-a preluat dintr-un act cu egală valoare constituțională, Decretul-Lege nr. 2/27 decembrie 1989, întărindu-l o dată în plus. Această restricție constituțională este în vigoare de la 27 decembrie 1989. 2. Problema neretroactivității legii se cere puțin discutată, la rîndul ei. Dacă o acceptăm, am putea ajunge la concluzia, de-a dreptul surprinzătoare, că, în conformitate cu actuala Constituție, cineva care a fost președinte al statului român înainte de intrarea ei în vigoare, să zicem, timp de 15 ani, între 1974 și 1989, ar putea candida din nou pentru această funcție, conform interpretării atât de generoase a Constituției din 1991.

În fapt, această prevedere a Constituției ignoră (din rea-credință?) doctrina juridică referitoare la neretroactivitatea legilor. Îmi voi permite să apelez la monumentalul „Cod civil adnotat” al lui C. Hamangiu, care, în vol. I, pag. 9, la paragraful 47, spune următoarele: „Principiul neretroactivității legilor nu este aplicabil legilor care regulează capacitatea politică pentru că legile politice, prin esența lor, sînt legi de interes general. (Cas. II, 32/Apr. 9/93, B, p. 384)” și, în continuare, la pag. 15, paragrafele 95, 96: „Conform principiului generalmente admis, legile privitoare la raporturile de drept public sînt prin natura lor retroactive”; „Legile de ordine publică se aplică cu efect retroactiv” și, de asemenea, în vol. V, în care citează și întreaga doctrină străină – pag. 4, par. 17-23: „Legi de ordine publică: 21. Legile care regulează dreptul de a se folosi de drepturile politice sau fixează condițiile de a ocupa funcții publice au efect retroactiv (Daloz, Rep., Lois, No. 120; Nacu, I, p. 42); 22. Legile care guvernază drepturile electorale și care au deci un caracter politic, au efect retroactiv (Laurent, I, No. 154; Huc, I, No. 56; Baudry et Houques Fourcade, I, No. 143; Planiol, ed. 6-a, I, No. 25; Alexandresco, ed. 2-a, I, p. 86; Nacu, I, p. 42; Matei Cantacuzino, p. 26).

Oricum, nu în această discuție despre neretroactivitatea legilor ce guvernază capacitățile politice și electorale stă esența acestei probleme. Ce trebuie reținut este că „Comunicatul către țară al CFSN” citit în pregătirea de chiar Ion Iliescu pe 22 decembrie 1989, din moment ce dizolva toate structurile de putere consfințite de Constituția vechiului regim, avea aceeași valoare de normă juridică cu o Constituție, era o normă constituțională. De altfel, a și fost publicat în Monitorul Oficial nr. 1 din decembrie 1989. Începînd de atunci, în România, șeful statului poate fi ales pentru „unul sau, cel mult, două mandate”. Această prevedere a fost întărită și de Decretul-Lege nr. 2 al CFSN, de pe 27 decembrie 1989. Încălcare a acestei norme fundamentale nu poate fi interpretată altfel decît ca fiind începutul unei noi dictaturi.

(Sublinierile din citate aparțin autorului)

PE LUNA DECEMBRIE 1995

ponderea persoanelor care nu primesc ajutor de șomaj. • S-a accentuat tendința de șomaj prelungit cu o durată de peste 12 luni (47,1% din numărul total de șomeri)

Venituri. Cheltuieli.

• Veniturile brute lunare pe o gospodărie au fost în 1995 de 329.977 lei, cu un maxim de 928.921 lei pentru patroni și un minim de 215.280 lei pentru șomeri. • În structura cheltuielilor totale, cele de consum dețin 80%, impunerile fiscale 13%, iar cele de capital mai puțin de 2%. • Cheltuielile bănești de consum au fost destinate în proporție de 49% pentru cumpărarea de produse alimentare și băuturi.

Prețuri de consum și cîștiguri salariale

• Pe primele trei trimestre ale anului trecut rata medie lunară de creștere a prețurilor de consum a fost de 1,5%. În ultima perioadă a anului, inflația s-a accentuat determinînd o creștere a prețurilor cu 32,3% pe întregul an (comparativ cu 1994). • Cîștigul salarial mediu nominal net a fost în luna decembrie a anului trecut de 282.995 lei, media lunară pe 1995 fiind de 215.625 lei.

Cîștigurile salariale medii nominale pe principalele ramuri ale economiei naționale

Total	Cîștigul salarial mediu net dec. '95(lei)
Industria	282.995
• extractivă	288.853
449.448	
• minieră	465.614
• petrol și gaze	414.520
• construcții de mașini	269.303
• metalurgie	351.272
• chimie	333.453
• alimentară	292.858
• energie electrică și termică, gaze și apă	433.141
Agricultură	252.533
Poșta și telecomunicații	383.316
Comerț cu ridicata și cu amănuntul	248.133
Hoteluri și restaurante	242.651
Activități ale instituțiilor financiare și bancare	590.020
Activități de asigurări	615.079
Învățămînt	248.152
Sănătate și asistență socială	200.705
Administrație publică	308.625

Datele au fost preluate din Buletinul Statistic Lunar nr. 12/1995 editat de Comisia Națională pentru Statistică din România

1996

7-13 februarie

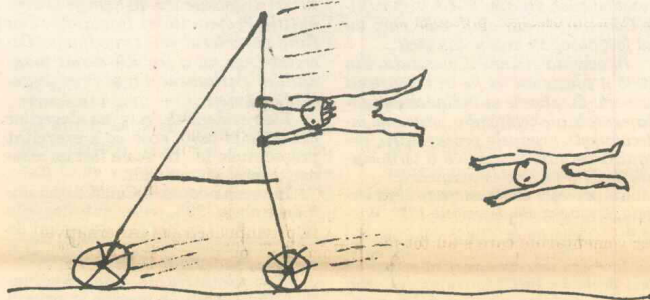

Alternativa 2000

În toamna anului 1995, un mic grup de intelectuali hotărâ să creeze „Alternativa 2000”, o mișcare ce își propunea să se situeze în opoziție față de Puterea incompetentă și coruptă, dar care să fie în același timp o alternativă la actuala Opoziție, incapabilă să-i atragă de partea sa pe cei dezamăgiți de guvernarea PDSR. Pe fondul temerilor privind șansele de reușită în alegerile din acest an ale Opoziției, cotate destul de prost la acea dată în analizele politice ale momentului, „Alternativa 2000” a atras adeziunile a numeroși intelectuali de marcă. În grupul de inițiativă îi găsim pe Andrei Pleșu, Varujan Vosganian, Andrei Cornea, Alina Mungiu, Carmen Bendovski, H.-R. Patapievic și a. In noiembrie 1995, el lansa – exact la 5 ani de la formarea Alianței Civice – un apel ce purta 37 de semnături. La 10 decembrie 1995 „Alternativa 2000”, printr-un manifest semnat de 251 de intelectuali (între care Sorin Antohi, Mircea Diaconu, Victor Rebengiuc, Dan Gabriel Manolele, Dan Cristea, Al. Zub ș.a.), chema la acțiune pe cei dispuși să i se alăture. Atât în grupul de inițiativă, cât și printre semnatarii, erau mulți ziariști, în ideea de a avea de partea Alternativei, într-un mod subtil, presa.

Scindarea tinerei formațiuni în două curente de opinie (partid/mișcare civică) i-a dus pe mulți cu gîndul la o reiterare a deja vechiului model (implicit conflict) Alianța Civică/Partidul Alianței Civice.

1. Cum a apărut ideea „Alternativa 2000”, și ce ați așteptat de ea?
2. Care este activitatea dumneavoastră în „Alternativa 2000”?
3. Când s-a pus pentru prima oară problema formării unui partid politic derivat din „Alternativa 2000” și care este opțiunea dumneavoastră în această privință?

ANDREI CORNEA: O strategie modestă

„Alternativa 2000” a apărut ca o încercare de a face ceva mai mult decât s-a făcut pînă acum pentru succesul Opoziției în alegeri, mai cu seamă că motivele de îngrijorare privind perspectivele acesteia sînt numeroase: polul liberal nu se formează, PD cu PAC și cu celelalte partide ieșite din Convenția Democratică sînt amenințate să cadă sub pragul electoral, în CDR domină țărăniștii care nu se înnoiesc, în fața lui Iliescu nu avem un candidat bun la președinție, lipsesc niște programe clare, niște personalități suficiente de dinamice, nu există o propagandă destul de bună ș.a.m.d. Ne-am gîndit că am putea face ceva, nu a fost însă clar, în momentul în care ne-am strîns cîțiva și am început să lucrăm la acest proiect, dacă acest scop poate fi atins mai degrabă prin constituirea unui partid nou sau prin opțiuni alternative la partid. Cel care a galvanizat toată povestea asta, printr-un soi de dinamism caracteristic, este Varujan Vosganian. Între timp lucrurile s-au precizat: cîțiva dintre membrii fondatori ai acestei fundații (Andrei Pleșu, Alina Mungiu, H.-R. Patapievic, Al. Zub, și bineînțeles eu) au ajuns la concluzia că este inoportună alcătuirea în acest moment a unui nou partid politic. Motivele sînt: timpul limitat; probabilitatea unui prag electoral mai ridicat; faptul că electoralul de opoziție re-

simte ca păgubitoare divizarea Opoziției; că nu există forțele necesare constituirii unui partid eficace; că „Alternativa” ar atrage voturile altor partide din Opoziție. Ideea noastră este de a încerca să contribuim, sub o formă sau alta, la o concertare și o clarificare a actualei Opoziții. De exemplu, funcționînd ca un element de sinteză și de negociere, un catalizator. Pentru asta e suficient să ai un anumit prestigiu, și ideea unora dintre noi era tocmai asta: să angajăm în această mișcare o serie de personalități cunoscute, în așa fel încît după aceea să putem exercita o influență asupra unor lideri politici. De exemplu, să izbutim să determinăm un acord între Uniunea Social Democrată și Convenția Democratică, sau să determinăm partidele ieșite din Convenție, ca PAC sau PL'93, ori să întorci înapoi, ori să formeze împreună cu Uniunea Social Democrată o alianță. Sau să se stabilească o strategie pentru un candidat unic al Opoziției în alegeri, care să nu fie în mod obligatoriu Emil Constantinescu. Poate că celelalte formațiuni pot găsi candidați care să aibă mai multe șanse ș.a.m.d. Pe de altă parte există posibilitatea, dispunînd de oameni competenți în diverse domenii, inclusiv în cel al analizei politice, de a găsi programe și de a imagina strategii mai eficiente poate decît cele pe care le vedem. Asta e varianta pe care eu o numesc „Alternativa 2000 – o strategie modestă”. Există și strategia mare, a constituirii unui partid, pe care au

adoptat-o Varujan Vosganian împreună cu d-nii Adrian Iorgulescu și Laurențiu Ulici. Dacă domnia sa va reuși să constituie un partid credibil, îi doresc tot succesul în alegeri.

H.-R. PATAPIEVICI: Dacă nu este cu putință un partid cu adevărat nou, trebuie să acționăm în cadrul celor deja existente

1-3. La sfîrșitul lui august '95 m-a căutat Varujan Vosganian, care mi-a prezentat două puncte, adevărate amîndouă. Unul că România e într-o situație foarte proastă din punctul de vedere al clasei politice, al doilea că actualele forțe politice ale Opoziției și-au plafonat pătrunderea în electoral și că o mare parte din electoral nu se recunoaște în nici una din forțele politice existente, de unde și pericolul de a aluneca fie în indiferență, fie în extremism. Ideea lui era că trebuie făcut ceva, un lucru despre care, în timpurile sau nu, mai vorbisem deja înainte cu Andrei Cornea și Carmen Bendovski. Varujan Vosganian a venit cu ideea să prezentăm o formă de alternativă la actualele forțe politice. Asta însemna o încercare de a da un nou stil activității politice de partea căreia eram cu toții. Nici unul din noi nu ar fi vrut, bunăoară, să ofere un nou stil PDSR, ci Opoziției. Am văzut că de obicei Opoziția este doar reactivă. Cu excepția afacerii grîului, ea a

fost în permanentă defensivă. Și atunci problema era să ai inițiativa. Cum să o ai? Competent. Să se identifice un număr de probleme importante pentru România, care fie stau să explodeze, fie vor exploda într-un viitor previzibil. Ideea era să se instrumentalizeze, prin dosare competente, aceste probleme, și să fie puse la dispoziția Opoziției prin intermediul unor grupe de negociatori, care ar fi trebuit să fie persoane reprezentative, sau cu un anumit capital moral, care să-i convingă pe oamenii din diferitele partide ale Opoziției că există o problemă, și că ea trebuie ridicată acolo unde reprezentanții noștri sînt politic prezenți, pentru a recîștiga sentimentul electoratului că cineva se ocupă de problemele lui.

Acest tip de acțiune, propusă inițial, a eșuat, în sensul că nu s-au găsit grupele de oameni competenți care să instrumentalizeze aceste dosare. În plus, ideea grupelor de negociatori a fost, dacă nu abandonată, măcar ne-realizată. În schimb, a apărut ideea, legată în special de persoana lui Varujan Vosganian, de a fonda încă un partid de tipul celor deja existente, lucru care, pe mine personal, nu mă atrage. Ideea care s-a avansat inițial era următoarea: dacă în electoral există o așteptare a ceva nou, atunci la simpla publicare a unei astfel de propuneri, care să fie susținută de nume cunoscute și, în general, neangajate politic pînă atunci, răspunsul va fi pe măsură. Dacă răspunsul va depăși un anumit prag critic, atunci trebuie serios avută în vedere trecerea la o formațiune care să lupte pentru puterea politică. Deci a existat de la început ideea că, dacă va exista un răspuns foarte pronunțat din partea electoratului, se va înființa un partid. Justificarea înființării lui fiind: (1) diferența față de oferta deja existentă pe piața politică și (2) confirmarea așteptării lui, exprimată prin reacția entuziastă a electoratului. Această reacție decisivă, după părerea mea, nu a existat. A fost un răspuns moderat, interesat în special de cele câteva personalități care au semnat Apelul. În fond, după acest răspuns, părerea mea era tocmai revenirea la ideea inițială: forțarea unei unități a Opoziției prin instrumentalizarea dosarelor de care am vorbit și propunerea lor prin grupele de negociatori.

Motivul pentru care eu m-am retras a fost că, pornind de la notorietatea anumitor nume, care au semnat apelul „Alternativa 2000”, se formează o mișcare politică la fel ca toate celelalte. Prin urmare, nefînd vorba de ceva nou, sentimentul meu este că trebuie ca fiecare dintre noi să acționăm în cadrul partidelor deja existente.

2. Activitatea mea în cadrul „Alternativa 2000” ar fi fost să contribuim în acele chestiuni nominalizate ca fiind importante de grupele de specialiști, în măsura în care ar fi avut legătură cu competențele mele. În plus, aș fi făcut parte din grupele de negociatori.

SORIN ANTOHI:
„Alternativa 2000“
mi-a amintit de eşecul
politizării GDS și
de ruptura dintre AC și
PAC

1.-2.-3. Am aflat, la sfârșitul verii trecute, că Varujan Vosganian începuse consultări informale în vederea înființării unei noi grupări politice. Andrei Cornea mi-a făcut într-o zi schița programului și strategiei, discutată într-un grup de inițiativă. Cum schița era serioasă, aveam o opinie foarte bună despre persoanele care o avansau, iar preocupanța imagine publică a Opoziției mă făcea și pe mine să fantasmez o alternativă, am acceptat să contribuim la o structură consultativă a unui partid care urma să fie pregătit, lansat și însușit de personalități cu vocația și velleitățile corespondente. Dar am intrat imediat în mare criză de timp, iar de la jumătatea lui septembrie până la finele lui decembrie am lipsit din țară, astfel că nu am putut participa la reuniunile ulterioare ale grupării. Am primit, la scurt timp după publicare, extra-sele din presă care însoțeau tribulațiile „Alternativei 2000“, regăsind pe lista membrilor fondatori, deschisă de mine printr-un hazard strict alfabetic, multe din figurile de care mă simt apropiat din punct de vedere intelectual și civic. Întors la București, am descoperit că „Alternativa 2000“ începea să fie mai atentă la dinamica sa internă decât la conjunctură, ceea ce nu a întărit să-mi amintească de cele două precedente: eşecul politizării Grupului pentru Dialog Social și ruptura dintre Alianța Civică și PAC. Pe scurt: subscriu, cu oarecare rezerve privind stilul, la comunicatul semnat de Andrei Pleșu și de alții, care urmează propunerii lui Andrei Cornea de a urma o „strategie modestă“. Rămân, desigur, un marginal în toată această controversă (fundatie vs. partid), fiind, datorită scepticismului meu activ și frecventelor absențe din țară, mai inclinat să contribuim cu gândul decât cu fapta.

DAN GABRIEL MANOLELI:
Nu văd nici un fel de
incompatibilitate între cei
care fac politică și cei care
furnizează expertiza

1. Ideea a părut simplu, pe fondul unei așteptări. Sint foarte mulți oameni care au ceva de spus, specialiști, buni experți. Mulți din ei au oferit această expertiză și înainte, dar nu a fost acceptată. Mi-aduc aminte că și Alianța Civică a avut, la un moment dat, intenția să pregătească mai bine partea de fundamentare a politicilor și a dorit să facă o Academie Civică. Numai că la un moment dat Consiliul

director a decis că Alianța trebuie să rămână în continuare o asociație de atitudine. „Alternativa 2000“ a fost lansată de Varujan Vosganian, Dorel Șandor, Andrei Pleșu. Noi ne cunoșteam, eu sint și expert parlamentar, pe Varujan Vosganian îl cunoșteam de mult, din 1990, am fost împreună în CPUN. De altfel, eu însuși am avut ocazia să ofer expertiză, la fel și colegul meu, profesorul Vădineanu, care a fost secretar de stat în guvernul Stoiljan. Sint lucruri care, dacă ar fi fost adoptate la momentul potrivit, ar fi fost mult mai bine azi. „Alternativa 2000“ e o mișcare prin simpatii. Oamenii s-au recunoscut. S-a creat o masă critică de oameni, dispuși să dea ceva, dar, în același timp, oameni mai apropiați de cetățeanul de rând, cu experiență în viața civică. De la „Alternativa 2000“ am așteptat ca oamenii să pregătească soluții bine fundamentate. Eu sint om de știință și, cu experiența pe care o am, vreau să mă alătur celor care au ceva de spus.

2. Activitatea mea în cadrul „Alternativei 2000“ este cea de consilier, de om care pregătește niște proiecte care să ofere soluții în domeniul meu: ecologie, protecția mediului și politica integrată economie-ecologie.

3. Opțiunea mea a fost, de la bun început, de a nu intra în nici un partid, pentru că nu am talente de om politic. În al doilea rând, ca unul care am fost membru PCR, sint sătul de viața de partid. Cunoscut comentariile care s-au tot făcut: dacă era sau nu oportunitate să se facă acum un partid, ca să nu ia vorturile CDR etc. Dacă rămân însă numai la nivelul civic, te categorisește lumea ca „poet“. Sint oameni care au alte temperamente, care doresc să acționeze și să pună repede totul în aplicare, mai ales că au soluții. Probabil că își dau seama că aceste idei trebuie duse mai departe și aruncate în lupta politică și opuse ideilor care s-au dovedit proaste până acum. Nu văd nici un fel de incompatibilitate între cei care fac politică și cei care furnizează expertiză. Cu siguranță cei care vor face politică nu vor sta să elaboreze strategii. „Alternativa 2000“ este o rotație a mișcării civice din România, cum sint atâtea altele. Iar partidele politice se pot alimenta dintr-o expertiză a unor oameni care au stat deoparte, din cauza oportunității, imediat după lovitură din decembrie '89. Cel puțin din punct de vedere al opțiunilor pentru desfășurarea unor politici sectoriale sau la nivelul țării sintem, și cei din „Alternativa 2000“ și, probabil, și cei din întreaga Opoziție, piese ce concură la întărirea democrației. Vreau să cred că nici în „Alternativa 2000“, nici în „Alternativa României“ și nici în partidele care sint acum în Opoziție nu există elemente diversioniste, cîrțite.

Grupaj realizat de
OANA ARMEANU

Alternativa României

Joi, 1 februarie 1996, în cadrul unei conferințe de presă, a fost lansat partidul „Alternativa României“ (desprins din „Alternativa 2000“). Membrii „Comitetului de Organizare“ – Adrian Iorgulescu (Președintele Uniunii Compozitorilor), Varujan Vosganian (deputat, Președintele Uniunii Armenilor), Laurențiu Ulci (Președintele Uniunii Scriitorilor), Adrian Relicovski (Președintele Organizației „Gestionari fără frontiere“), Radu Zilișteanu (om de afaceri), Florin Filipoiu (asistent la Facultatea de Medicină) – au declarat că „Alternativa României“ s-a înscris la Tribunalul Municipiului București în dimineața aceleiași zile cu 316 membri. Victor Rebengiu, și el membru al „Comitetului de Organizare“, a lipsit de la conferință, deoarece – au explicat gazdele – era ocupat cu repetițiile.

Adrian Iorgulescu, care a deschis seria luărilor de cuvînt, a afirmat că ideea de a se implica activ în politică i-a venit vara trecută, la mare, cînd și-a amintit că în adolescență i-a reproșat tatălui său că nu a făcut nimic pentru a-i oferi un viitor mai bun; îngrijorat că peste cîțiva ani și copiii săi i-ar putea aduce același reproș și dezamăgit fiind de evoluția situației politice din țară – dezamăgire împărtășită și de mulți dintre cunoscuții săi – a ajuns la concluzia că soluția ar fi înființarea unui nou partid. Varujan Vosganian a recunoscut că ideile programatice ale AR „sint puține“; ele privesc „reconstrucția unor instituții ale statului“. „În esență – a continuat Varujan Vosganian – pornim de la necesitatea construirii unui om instruit și sănătos“. „Dar ceea ce propunem noi în primul rînd nu sint idei, ci oameni“ – a conchis vorbitorul. De altfel, membrii „Comitetului de Organizare“ s-au recomandat ca persoane realizate profesional și necompromise. Reproducem, în cele ce urmează, declarații de la conferința de presă a partidului „Alternativa României“. În numărul următor vom prezenta și punctul de vedere al d-lui Adrian Iorgulescu.

VARUJAN VOSGANIAN:
Nu ne putem permite luxul
prejudecăților de natură
doctrinară

În aceste aproape 3 săptămîni, de cînd s-a constituit comitetul, am construit filiale sau nuclee de inițiativă în 18 din județele țării; cele mai importante sint cele din județele Prahova, Brașov, Cluj, Dolj, Neamț. Urmează, pînă la sfârșitul lunii februarie, să acoperim întreaga suprafață a țării.

În privința doctrinei „Alternativei României“, noi avem o abordare multiplă. Acum în România sintem în momentul clădirii fundamentelor democratice: trebuie să refacem instituția avocatului poporului – ce doctrină este aceasta?; trebuie să refacem instituțiile statului – ce ideologie este aceasta? Noi sintem în situația în care trebuie să clădim trunchiul și nu ne putem permite luxul prejudecăților de natură doctrinară. Nu trebuie să părem interesați, să intrăm în dezbateri sofisticate și să spunem că sintem social-democrați sau liberali. Priviți ce se întîmplă cu partidele, cum încearcă să-și adapteze mesajul: partidul social-democrat, în apelul său, induc ideile liberale; PNȚCD își dă seama că moralitatea trebuie să aibă o consistență materială; partidele liberale caută să-și modeleze liberalismul. Noi avem nevoie de soluții pentru România de azi, nu de soluții pentru bibliotecă. Abordarea electorală trebuie să fie pentru sprijinirea celor care înțeleg realitatea, își asumă schimbarea și sint dispuși să susțină opțiuni alternative. Acesta este electoratul nostru – și avem adepți peste tot, de la preoți pînă la comandanți de regimente, manageri de societăți comerciale, dascăli și oameni politici.

Întrebarea revistei, „22“:

Cum comentați faptul că multe dintre personalitățile din „Alternativa 2000“ care nu s-au raliat inițiativei dvs. de înființare a partidului au invocat timpul prea scurt rămas pînă la alegeri?

Sintem într-un moment în care interesul opiniei publice se îndreaptă către mediul politic; din acest punct de vedere, sintem într-o mare de interes. Zece-unsprezece luni pînă la alegeri este un timp suficient. Și să știți că nu sint chiar atît de mulți cei care n-au susținut „Alternativa României“. Apoi,

trebuie să vă mai spun ceva: noi sintem victimele multor prejudecăți. Una dintre ele este că intelectualul nu trebuie să se implice în politică. Aceasta este indusă de cabotini și mediocrii care de 50 de ani conduc țara; ei se tem de intelectuali și știu că omul simplu își respectă voievozii și cărturarii în întreaga istorie a României. România are nevoie de intelectuali, de repere morale, de oameni pe care populația să-i iubească și să-i urmeze.

LAURENȚIU ULICI:
„Alternativa României“
reabilitează morală în politică

De ce m-am decis eu să intru în „Alternativa României“: mie mi s-a părut că acest partid reabilitează morală în politică. O să spuneti că morală nu are ce căuta în politică. S-a făcut atît că despre incompatibilitatea dintre morală și politică, încît pînă și omul cu cel mai mult bun simț începe să gîndească astfel. Eu l-am citit și pe Platon, și pe Machiavelli. Să știți că Platon, care e adeptul moralei în politică, și Machiavelli, care aparent susține contrariul, se întîlnesc (și noi îl citim greșit pe Machiavelli).

Întrebarea revistei, „22“:

Ce înțelegeți prin „partid postmodernist“ (așa cum ați afirmat că este „Alternativa României“), avînd în vedere faptul că postmodernismul presupune pulverizarea oricărei ideologii și deci și a ideii de partid?

„Alternativa României“ are o doctrină de sinteză și nu văd nimic pulverizant în aceasta; o doctrină a pluralității nu înseamnă pulverizare. Noi considerăm că pentru un partid ca „Alternativa României“ importantă este confruntarea cu realitatea. Diferitele segmente ale realității cer abordări doctrinare diferite. Această doctrină a pluralității este practică de foarte multă vreme de cele două partide din SUA și, de puțin timp, și de Uniunea Creștin-Democrată din Germania (care a adoptat principiul social-democrate și liberale).

D-l Varujan Vosganian a completat că, în viața politică românească actuală, importante nu sint doctrinele și că discuțiile pe acest subiect sint „de tip „22“, din care nu poți ieși“.

Grupaj realizat de CEZAR
PAUL-BĂDESCU

Instrucțiuni pentru programul de imigrare - loterie pentru anul 1997 (DV-97)

Legea de imigrare a SUA din 1990 prevede, în cadrul unui program anual de imigrare, disponibilizarea în fiecare an, printr-o selecție aleatorie, a 55.000 de vize de reședință permanentă în Statele Unite ale Americii. Vizele sînt împărțite între șase regiuni geografice pe baza ratelor de imigrare din ultimii cinci ani, cu un număr mai mare de vize alocate regiunilor cu rate mai scăzute de imigrare.

Africa include toate țările de pe continentul african și insulele adiacente; Asia se întinde de la Israel pînă la insulele din nordul Pacificului, incluzînd Indonezia; Europa se întinde de la Groenlanda pînă la Rusia, incluzînd toate țările din fosta Uniune Sovietică; America de Nord cuprinde Canada și Bahamas; Oceania include Papua Noua Guinee și toate țările și insulele din Pacificul de Sud; America de Sud include America Centrală, Mexic și țările din Caraibe.

Perioada de primire a cererilor este între 12 februarie 1996 și 12 martie 1996

Cererile primite înainte sau după acele date vor fi descalificate, indiferent de data poștei înscrisă pe ele.

Prima etapă: Pot participa?

NU vă calificați să participați dacă v-ați născut într-una din următoarele țări:

- Pentru 1997 următoarele țări nu sînt incluse în program: China (zona continentală și Taiwan), India, Filipine, Vietnam, Coreea de Sud, Marea Britanie (exceptînd Irlanda de Nord), Canada, Mexic, Jamaica, Salvador, Columbia, Republica Dominicană și zonele lor dependente.

- Cetățenii născuți în Hong Kong și Irlanda de Nord se califică să participe.

- Dacă v-ați născut într-o țară care nu este inclusă în program, dar soțul/soția dvs. s-a născut într-o țară care poate participa, puteți revendica țara de naștere a soțului/soției în locul țării dvs. natale. Dacă v-ați născut într-o țară în care părinții dvs. nu locuiau la acel moment, aveți posibilitatea de a revendica una din țările natale ale părinților dvs.

Etapă a doua: Îndeplinește cerințele de educație sau pregătire?

Solicitanții pentru programul „Diversity Visa” trebuie să aibă una din următoarele:

- o pregătire școlară liceală sau echivalentul acesteia, definită ca promovarea a doisprezece ani de învățămînt, comparabilă cu diploma de bacalaureat din SUA,

- doi ani de experiență în muncă în ultimii cinci ani, într-o ocupație care necesită cel puțin doi ani de calificare sau experiență; se vor aplica definiții date de Departamentul Muncii al Statelor Unite.

Dovada documentară a educației sau a experienței în muncă nu trebuie trimisă în această fază. Va fi necesară mai tîrziu, dacă cererea dvs. este selecționată.

Etapă a treia: Cum se completează cererea?

În timpul perioadei de înregistrare se trimite numai O SINGURĂ cerere de către/pentru fiecare solicitant.

- Depunerea a mai mult de o cerere va duce la descalificarea dvs.

- Nu există un formular tip de cerere. Următoarele informații vor fi scrise la mașină sau de mîna, cu litere de tipar, în alfabetul latin, pe o coală albă de hîrtie:

1. Numele complet al solicitantului (numele de familie trebuie subliniat)

Numele de familie, prenumele și alte prenume

Exemplu: Popescu, Bogdan Petru

2. Data și locul nașterii solicitantului

Data: Ziua, luna, anul; Exemplu: 15 noiembrie 1961

Locul: Localitatea, județul, țara; Exemplu: Sebeș, Alba, România

3. Numele, data și locul nașterii soțului/soției și al copiilor solicitantului (dacă este cazul)

Dacă sînteți selecționat, copiii dvs. necăsătorii, sub 21 de ani și soțul/soția dvs. pot solicita vize.

4. Adresa poștală a solicitantului

Adresa solicitantului, la care acesta primește corespondența, trebuie să fie clară și completă, deoarece este adresa la care se va trimite corespondența cu înștiințarea și instrucțiunile pentru persoanele selecționate. Numărul de telefon este opțional, dar foarte util.

5. Țara de origine a solicitantului, dacă este diferită de țara unde s-a născut

Specificați clar dacă faceți apel la altă țară (vezi explicația de la „Prima etapă”).

6. Trimeți o fotografie recentă a dvs., cu dimensiunile 37mm x 37mm, cu numele dvs. scris în clar pe vers.

7. Cererea trebuie semnată.

Etapă a patra: Unde trimiteți cererea?

- Trimeți cererea prin poștă simplă sau par avion la adresa corespunzătoare zonei geografice unde v-ați născut.

- Cererile nu vor fi trimise în regim de urgență (expres), prin fax, aduse personal, prin curier, sau prin orice alt mijloc care necesită eliberarea unei chitanțe sau o manipulare specială.

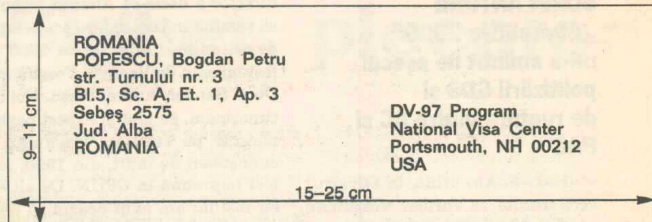
- Plicurile trebuie să aibă următoarele dimensiuni: între 15 cm și 25 cm lungime și între 9 cm și 11 cm lățime. Cărțile poștale nu sînt acceptate.

- Trebuie să înscriseți țara de naștere (vezi „Etapă întâi”), numele și adresa în colțul din stînga sus al plicului.

- Nerespectarea acestor instrucțiuni va descalifica cererea dvs. Completați informațiile pe plic urmînd exemplul de mai jos.

- Folosiți adresa și codul poștal corecte pentru regiunea dvs.:

ASIA
DV-97 Program
National Visa Center
Portsmouth, NH 00210
USA

ROMANIA
POPESCU, Bogdan Petru
str. Turului nr. 3
Bl.5, Sc. A, Et. 1, Ap. 3
Sebeș 2575
Jud. Alba
ROMANIA

DV-97 Program
National Visa Center
Portsmouth, NH 00212
USA

AMERICA DE SUD
DV-97 Program
National Visa Center
Portsmouth, NH 00211
USA

EUROPA
DV-97 Program
National Visa Center
Portsmouth, NH 00212
USA

AFRICA
DV-97 Program
National Visa Center
Portsmouth, NH 00213
USA

OCEANIA
DV-97 Program
National Visa Center
Portsmouth, NH 00214
USA

AMERICA DE NORD
DV-97 Program
National Visa Center
Portsmouth, NH 00215
USA

Solicitanții vor fi selecționați în mod aleatoriu dintre cererile primite, conform instrucțiunilor de mai sus.

Cum voi afla că am fost selecționat?

O selecție aleatorie din cererile trimise va fi făcută de un computer, nu mai tîrziu de 1 iulie 1996, în conformitate cu instrucțiunile pentru fiecare regiune geografică. Solicitanții selecționați vor fi înștiințați în scris, la adresa indicată de ei în cerere. Persoanele neselecționate NU vor fi înștiințate. (Ambasadele și Consulatele SUA NU VOR PUTEA furniza o listă a solicitanților selecționați.)

Persoanele selecționate vor fi înregistrate pentru a solicita vizele de imigrare și ulterior vor primi instrucțiuni. Soții/soțiile și copiii minori necăsătorii pot solicita vize de imigrare.

SOLICITANȚII TREBUIE SĂ ÎNDEPLINEASCĂ TOATE CERINȚELE LEGII AMERICANE DE IMIGRARE PENTRU A LI SE ELIBERA VIZA.

Notă importantă: Nu se percepe nici o taxă pentru înscrierea în programul DV-97. Folosirea unui intermediar sau ajutorul unei terțe persoane la completarea cererii pentru programul DV-97 rămîne în totalitate la discreția solicitantului. Cererile primite direct de la solicitanți au aceleași șanse cu cele trimise/completate prin intermediari.

(Datele de mai sus au fost primite de la Ambasada Americană)

Generalul Shalikhshvili în vizită la București

Ambasada Americană anunță că gen. John M. Shalikhshvili, președinte al Statelor Majore Reunite ale Forțelor Armate Americane, va vizita România în perioada 7-8 februarie, la invitația omologului său român, gen. corp de armată Dumitru Cioflină.

Scopul vizitei sale la București este de a trece în revistă stadiul relațiilor militare bilaterale, de a discuta chestiuni legate de Parteneriatul pentru Pace, cît și cooperarea din cadrul programului Mil-to-Mil. După cum se știe, România a aderat prima la Parteneriatul pentru Pace, fiind și cel mai mare și activ membru al programului Mil-to-Mil. Prezența gen. Shalikhshvili în România confirmă relațiile bune existente între cele două armate și promovează cooperarea regională.

Gen. John M. Shalikhshvili este al treisprezecelea președinte al Statelor Majore Reunite din cadrul Departamentului Apărării al Statelor Unite. El a fost numit în această funcție de președintele Clinton la data de 25 octombrie 1993. Gen. Shalikhshvili este principalul consilier militar al Președintelui, al Secretarului Apărării și al Consiliului Național de Securitate. Înaintea asumării funcției prezente, gen. Shalikhshvili a fost Comandantul Suprem al Forțelor Aliate NATO din Europa (SACEUR) și Comandant Șef al Comandamentului Forțelor Armate Americane din Europa.

Gen. Shalikhshvili s-a născut în Polonia la 27 iunie 1936; este absolvent al Facultății de Mecanică de la Universitatea Bradley și a obținut o diplomă de master în relații internaționale la Universitatea George Washington. A absolvit Colegiul Naval de Comandă și Stat Major și Colegiul de Război al Trupelor de Uscat ale SUA.

După absolvirea Școlii de Ofițeri, în 1959, a devenit sublocotenent de artilerie. În următorii 23 de ani a îndeplinit o serie de funcții de comandă și stat major în Alaska, în partea continentală a SUA, Germania, Italia, Vietnam și Coreea. În 1982 a fost avansat general de brigadă, lucrînd ca director adjunct la Serviciul de Strategie, Plan și Politică din cadrul Statului Major al Trupelor de Uscat. În 1984 gen. Shalikhshvili a revenit în Germania, în calitate de locțiitor al comandantului Diviziei 1 Blindată. Doi ani mai tîrziu a fost avansat general-maior și a revenit la Statul Major în calitate de locțiitor al comandantului șef pentru Operațiuni și Planificare (Interarme) și apoi ca director de strategie, planificare și politică. În perioada iunie 1987 - august 1989 a fost comandant al Diviziei 9 de Infanterie (Motorizată), la Fort Lewis, Washington.

În 1989 a fost avansat locotenent general și a revenit în Germania în calitate de locțiitor al Comandantului Șef al Armatei Statelor Unite pentru Europa și Armata a Șaptea. În aprilie 1991 l-a fost încredințată comanda operațiunii PROVIDE COMFORT, care a ajutat sute de mii de refugiați kurzi să revină în nordul Irakului. În august 1991 a fost rechemat la Washington, DC pentru a prelua funcția de Asistent al Președintelui Statelor Majore Reunite.

În perioada iunie 1992 - octombrie 1993 a fost Comandant Suprem al Forțelor Aliate NATO din Europa (SACEUR) și Comandant Șef al Comandamentului Forțelor Armate Americane din Europa; în octombrie 1993 a revenit în capitala americană pentru a prelua funcția deținută în prezent.

Revista „22”
publică opinii diferite
sau divergente. Ca
atare, răspunderea
pentru fiecare articol
revine autorului.
Singura răspundere a
revistei „22” este de a
echilibra proporția
opțiunilor, într-un
cadru de dialog
civilizat.

Scrisoare deschisă către Octavian Paler

Stimate domnule Octavian Paler,
Am urmărit cu mult interes duelul
verbal pe care l-ați purtat cu d-l
Gabriel Andreescu în paginile revistei
„22”.

Cred că în această dispută dum-
nevoastră sinteză cel căruia majori-
tatea cititorilor îi dă câștig de cauză,
în primul rând pentru că aveți o reto-
rică remarcabilă. Dar, în dueluri, nici
adevăruți și nici superioritatea morală
nu sînt neapărat de partea învingăto-
rului. Avantajul dumneavoastră față
de Gabriel Andreescu este că argu-
mentația dumneavoastră se mișcă în
limitele unei paradigme a priori ac-
ceptate de majoritatea cititorilor; vă
referiți la locuri comune drept niște
axiome incontestabile, pe cînd Gabriel
Andreescu pune sub semnul întrebării
aceste stereotipuri considerate de
mulți drept adevăruri absolute. Or,
cititorului cu simțul critic nu prea
dezvoltat și cu judecată rigidă îi vine
 greu să admită puncte de vedere cu
care nu este familiarizat, să înțeleagă
și să-și însușească o paradigmă nouă.
El simte chiar o disonanță cognitivă,
nefiind dispus să renunțe la schemele
de gândire cu care s-a obișnuit și să
adopte puncte de vedere noi. Este vorba
de acea inerție a activității intelectu-
ale care se opune schimbărilor de
mentalitate.

Pentru a ilustra cele spuse, dau un
singur exemplu. Dumneavoastră spu-
neți: „Sper că d-l Andreescu nu soco-
tește că pacea de după cea de-a doua
conflagrație mondială a fost nedreptă-
ță și cu Ungaria, că Ungaria ar avea
vreun temei să pretindă Ardealul (...)
Avem noi pe conștiință vreun teritoriu
luat ilicit, ca să ne temem de discută-
rea felului în care a fost încheiată
pacea...?”

Această întrebare retorică pare să
fie un argument foarte tare. Majori-
tatea covârșitoare a românilor, a căror
mentalitate a fost modelată de ma-
nualele școlare, de presă, de discursuri
festive sau mai puțin festive, consi-
deră că această poziție este de la sine
înțeleasă, dreptatea și echitatea
au fost întotdeauna și pe deplin de
partea „noastră”. Or, problema nu
este cît de puțin simplă.

În primul rând, trebuie să disociem
două lucruri distincte: echitatea fron-
tierelor trasate, respectiv justetea și
oportunitatea schimbării lor.

Vorbind de hotarul româno-ungar,
fixat prin Tratatul de pace de la Tri-
anon din 1920 și restabilit prin Trata-
tul de la Paris în 1947, un fapt este
incontestabil: teritoriul compus din
Transilvania, Banat, Crișana și Ma-
ramureș și alipit în 1920 la Regatul
Român avea în acel timp populație
majoritară română. Astfel, pe baza
principiului autodeterminării, popu-
lația românească avea tot dreptul să
se pronunțe pentru unirea cu Vechiul
Regat. La fel de indiscutabil este că
nu se putea trasa frontiera astfel ca
ea să separe perfect cele două etnii,
fără să rezulte minorități în ambele
părți. În consecință, nu era posibilă o
soluție ideală, trebuia căutată una op-
timă. Or, o variantă care a dus la peste
un milion și jumătate de minoritari
de o parte, iar de cealaltă doar la cîte-
va zeci de mii, este departe de a fi
echitabilă. Se putea găsi o alternativă
mai justă.

Această decizie a marilor puteri
invingătoare a provocat „sindromul
Trianon” la ambele popoare în cauză.
Maghiarii au încercat un profund sen-
timent de frustrare, nedreptățire,
ceea ce a dus la politica revizionistă a
Ungariei în perioada interbelică. La
români, acest sindrom s-a manifestat
prin frica de tendințele revanșarde și
prin încercările de a prezenta hotarul
de la Trianon ca pe unul absolut
corect, legitim și justificat, un act de
dreptate istorică. În acest scop a fost
dezvoltat un întreg sistem de retorică
autoamăgitoare, compensatoare, folo-
sită frecvent și în zilele noastre, deși
disputa nu mai are actualitate reală.

Se vorbește în termeni generali
despre „frontariile noastre firești”, că
„am primit ceea ce ni se cuvine de
drept”. Omul simplu se mulțumește
cu ațita, nu cere dovezi, mai ales dacă
retorica îi fletează orgoliul național.

• o variantă care a dus la peste un milion de minoritari de o parte, iar de cealaltă parte doar la cîteva zeci de mii nu este echitabilă • de 75 de ani etnicii maghiari sînt cetățeni de rangul al doilea • important este să nu scormonim trecutul, ci să ne îndreptăm privirile către viitor •

Dacă raportul numeric al celor două
minorități din dreapta și stînga
frontierei constituie un contraargument,
naționalismul român a inventat
lozincă: „Nici un român să nu ră-
mîină în afara granițelor României”.
Lăsînd la o parte caracterul irealiza-
bil al acestei cerințe, poziția neechita-
bilă că alții pot să fie minoritari la
noi, dar noi să nu fim minoritari în
alte țări, izvorăște dintr-o concepție
egocentrică de tipul: este just, legitim
și moral numai tot ceea ce este în folo-
sul meu (al nostru).

Noul hotar nefiind pe deplin justi-
ficat din punct de vedere etnic, s-a re-
curs la argumente istorice, mai ales la
teoria continuității daco-romane. Dar
argumentele istorice privitoare la vre-
muri îndepărtate, chiar dacă ar fi in-
contestabile dovedite, nu au relevanță
pentru situația din zilele noastre.
Oare în America numai descendenții
picioilor roșii de acum 500 de ani au
drepturi depline la glia strămoșească?
Albii și negrii pot fi tratați drept ve-
netici? Căci așa le spun unii la noi ce-
lor ai căror urmași trăiesc de o mie de
ani pe aceste meleaguri; li se scandează
batjocoritor: „Noi sîntem acasă, nu
sîntem în gazdă”.

Trebuie să precizăm: pentru ace-
tea și pentru alte nedreptăți poartă
răspunderea nu poporul român, ci nu-
mă cercurile naționaliste. Din păcate,
acestea nu sînt neglijabile, căci au
avut și au un rol important în politica
țării; datorită lor, propaganda națio-
nalistă pătrunde în mase populare
largi. În această privință, există o
continuitate aproape neîntreruptă de
la 1918 încoace.

Un fel de „argument istoric” se vrea
a fi născocirea drept care secuii ar fi de
fapt români maghiarizați. Unii, ca de
exemplu Ion Coja, merg pînă acolo că
vorbesc de o limbă „secuiască” diferită
de cea maghiară, ceea ce este o nerozie
ca și limba „moldovenească”

Pentru a nega prezentul și a con-
fiscă trecutul minorităților a fost in-
ventată interdicția folosirii denumirilor
de localități în limba lor maternă.
În anumite intervale de timp, atît în
perioada interbelică, precum și în cea
ceausistă, aceste denumiri nu puteau
să apară nici în presă, dar nici chiar
în cărțile beletristice ale minorități-
lor. Nici astăzi nu sînt legalizate indi-
catoarele de localități și de străzi bi-
lingve. Desigur, sînt și excepții, căci
depinde mult și de autoritățile locale.
La Cluj-Funărești nu sînt tolerate cu-
vintele maghiare – pe lingă cele ro-
mânești – nici pe firme, nici pe afișe.

Tot un „argument istoric” a fost folo-
sit pentru depozedarea unor asocia-
ții, instituții și biserici maghiare de
clădiri, colecții, biblioteci care au fost
înființate din banii colectivităților, ai
enoriașilor. „Argumentul” sună astfel:
„Aici totul aparține românilor, căci to-
tul este rezultatul muncii și sudorii

iobagilor și tărănilor români”. Admi-
tînd și contribuția directă sau indi-
rectă a populației române la unele din
aceste valori (dar nu la toate), afirma-
ția este cu totul deplasată. Cu același
drept s-ar putea spune că tot ce s-a
clădit în ultimele decenii aparține ro-
milor, căci ei au fost majoritari pe
șantierele de construcții.

Cînd cineva știe, sau cel puțin simte
subconștient că nu are într- totul
dreptate, drept compensare încearcă
să-l culpabilizeze pe celălalt. Cetățeanul
român de naționalitate maghiară
este nevoit să audă, să citească zilnic
despre nedreptățile și crimele pe care
le-au comis strămoșii săi împotriva
românilor în decursul secolelor trecu-
te, și încă în formă mult exagerată,
dramatizată, prezentată unilateral.
Însăși sărbătoarea națională a țării
este folosită pentru a repeta la infinit
aceste acuzații vizînd „dușmanul se-
cular”, din care peste un milion și ju-
mătate se cere să fie – în pofida mo-
dului cum este tratat – cetățean ro-
mân loial, chiar și patriot. Această
propagandă naște la mulți români
manipulabili o conștiință falsă că îm-
potriva acestor „dușmani” totul le
este îngăduit, persecutarea lor este
un act patriotic. În ziua de 24 ianua-
rie, Hora Unirii se poate auzi la Cluj

în versiunea „piară ungerii din țară”.
La protestele împotriva nedreptăților
se răspunde tot cu o lozincă: „Cui nu-i
place-n casă, să meargă acasă”. Națio-
nalismul este întotdeauna primitiv.

Din cele cîteva aspecte menționate
reiese că pentru etnicii maghiari ma-
rea dramă nu a fost că au devenit ce-
tățeni români, ci că au devenit cetă-
țeni de rangul al doilea și continuă să
fie în această situație și după 75 de
ani. Prin acordarea drepturilor și
libertăților cuvenite și respectarea al-
terității, tensiunile ar putea fi reduse
la minimum. În condițiile date, reac-
țiile din partea minorității maghiare
se manifestă prin nerăbdare și neîn-
credere în dezvoltarea democratică a
țării, în instaurarea statului de drept,
ceea ce duce la tendințe de izolare.

În ceea ce privește al doilea aspect
al problemei pe care o ridicăm, dom-
nule Paler, aveți perfectă dreptate că
nu există nici un pericol la granița de
vest a României. Dacă cineva conside-
ră că Tratatul de la Trianon a trasat o
frontieră inechitabilă, aceasta nu în-
seamnă că el vrea să schimbe hotarele.
În istorie, fenomenele sînt în gene-
ral ireversibile. În cei 75 de ani, în te-
ritoriile care anterior au aparținut Un-
gariei, au avut loc schimbări demo-
grafice profunde. Mulți maghiari au
emigrat, în locul lor au venit și mai
mulți români din Vechiul Regat – unii
colonizați planificat – natalitatea popu-
lației române a fost mult mai mare.

Cele două războaie au dovedit că
pacea nu poate fi asigurată prin mu-
tarea granițelor, ci prin spiritualiza-
rea lor; Europa tinde spre integrarea
economică și politică. Deși există unii
politicieni maghiari care își strîng ca-
pital politic exploataînd tensiunile ro-
mâno-maghiare, nu mai sînt forțe re-
vizioniste considerabile. Iar dacă s-ar
rezolva problemele minorităților, li
s-ar acorda drepturi și libertăți care
nu afectează cît de puțin interesele
populației majoritare, atunci și ten-
sionul ar dispărea, radicalii belicoși
și-ar pierde complet baza electorală și
așa subțire.

În fond, dacă singurul dezavantaj
al statutului de minoritar ar consta în
aceea că ești nevoit să înveți încă o
limbă în măsura necesară să-ți poți
exercita profesiunea, acest efort în
plus este acceptabil.

În concluzie: întrebarea nu este
dacă un hotar a fost trasat cîndva, în
trecutul deja destul de îndepărtat, în
mod just sau nu, echitabil sau nu, ci
în modul cum se tratează și se rezolvă
problemele politicii interne și externe
de azi, în condițiile date. Important
este să nu scormonim trecutul, ci să
ne îndreptăm privirile spre viitor.

Iată un exemplu în care „judecata
sănătoasă” (common sense), la care ape-
lăm prea des, nu ne oferă o bază po-
trivită, problema trebuind analizată
mai aprofundat, fără idei preconcepute.

**TALK-SHOW-uri
LIVE**

un radio actual

FM 94,2 MHz

TOTAL

Tel: 637.531.539, 637.556.45

În fiecare zi, -
de luni până vineri,
puteți audia la Radio Total,
între orele 22,00-24,00:

Luni:
Față în față cu vecinul -
IRINA CORBU

Marti:
Căinele de pază -
CORNEL NISTORESCU

Miercuri:
Punct și virgulă -
CARMEN BENDOVSKI

Joi:
Fiți întreprinzători -
ADRIAN DUMITRU

Vineri:
Taxiul de noapte -
N.C. MUNTEANU

Memorialul de la Sighet, plecarea

La 18 decembrie 1995 a avut loc la Centrul de Informare și Documentare al Consiliului Europei din București lansarea primului volum din *Analele Sighet*, seria de volume în care se concentrează comunicările simpoziunilor ce se țin anual în cadrul Memorialului de la Sighet. Treptat, aceste cărți vor alcătui, împreună cu documentele, obiectele și înregistrările de istorie orală, banca de date a acestui concentrat al suferinței care este Memorialul.

La această lansare a cărții, intitulată *Instaurarea comunismului - între rezistență și represiune*, au vorbit Mirella Hagiopol (directoarea Centrului de Informare și Documentare al Consiliului Europei), Ana Blandiana (vicepreședinta Alianței Civice), Romulus Rusan (realizatorul cărții lansate) și istoricul Șerban Rădulescu Zoner. Redăm o parte din cele spuse cu această ocazie.

Mirella Hagiopol: Dacă distincții noastre oaspeți ar fi avut ideea acestei lansări cu șase ani în urmă ne-am fi regăsit cu toții la Jilava. De aceea, aș vrea ca în începutul întâlnirii noastre să păstrăm un moment de reculegere pentru cei care, cu șase ani în urmă, la Timișoara, făceau în așa fel ca noi astăzi să putem vorbi despre Sindromul Sighet. Căruia, la urma urmei, și ei i-au căzut victimă.

(Moment de reculegere)

Marin Preda a spus cîndva că există oameni prin care Dumnezeu l-a iubit. Se poate spune și că există oameni prin care Dumnezeu iubeste un popor. Am onoarea să stau la aceeași masă cu acești oameni și vă rog să credeți că sînt adinc emoționată. Meritul adunării între paginile unei cărți a acestor documente le aparține în întregime și vă vor vorbi ei înșiși despre eforturile lor.

Închisoarea de la Sighet a însemnat plecarea României din Europa

Motivul pentru care Centrul de Informare și de Documentare al Consiliului Europei a sosit de datoria lui să finanțeze împreună cu Fundația Hanns Seidel apariția acestui volum este următorul: în 1949, atunci cînd se semna statutul Consiliului Europei, în chiar articolul 1 al său se spunea că statele fondatoare ale Consiliului au fixat ca scop al lui realizarea unei uniuni mai strînsă între membrii săi, pentru a salvagarda și a promova idealurile și principiile care reprezintă patrimoniul lor comun și pentru a favoriza progresul economic și social al națiunilor lor. Acest scop va fi urmat prin salvagardarea drepturilor omului și ale libertăților fundamentale. Repet: Europa Libertății își punea semnătura pe acest act la 5 Mai 1949. Un an mai tîrziu, profesorul Constantin Giurescu scria: *„Într-o zi, cînd exasperat de suferință unul dintre ai noștri i-a spus directorului închisorii «Mai bine ne-ați împușca!», acesta a răspuns: «Noi, comuniștii, nu omorîm, avem metodele noastre, care te fac să te dai singur cu capul de pereți»”*. Și profesorul Giurescu continua: *„În ce privește Sighetul, vorba lui s-a adevărit. Nu au fost executați oamenii, s-au sinucis ei de disperare, au pierit de boală, lipsiți de îngrijire medicală, sau au înnebunit. Cred că nu există în toată țara o altă închisoare care să fi dat un procent așa de mare de morți, de sinuci-*

Mirella Hagiopol, directoarea Centrului de Informare și Documentare al Consiliului Europei de la București

gași și de nebuni.” Astfel că, dacă astăzi se vorbește despre întoarcerea noastră în Europa, este poate cazul să vorbim care a fost momentul plecării din Europa. Eu cred că acest moment a fost Sighetul.

Popoarele se deosebesc între ele nu numai prin felul cum își trăiesc destinul, ci și prin felul în care și-l pun în valoare

Ana Blandiana: Aș vrea să înțelegem motivele noastre subiective de a fi pornit acest proiect. Am pornit de la ideea că, asemenea indivizilor, popoarele se deosebesc unele de altele nu numai prin felul în care știu să-și trăiască destinul, ci și prin felul în care știu să și-l pună în valoare. Am pornit de la ideea că românii au fost întotdeauna extrem de nepricepuți în acest domeniu. Noi am obșnuit să ne întîmpinăm oaspeții cu pîine și sare, nu cu lacrimi, și nu povestindu-le is-

toria noastră tragică pentru că am crezut întotdeauna că este mai frumos să ne oblojim rînilor în tăcere și singurătate. Există o mare singurătate în istoria poporului român și există o insuportabilă tăcere. Memorialul de la Sighet se naște din dorința de a face ca această singurătate să înceteze, și ea nu poate înceta decît dacă tăcerea încetează. Memorialul de la Sighet, cu cele două părți ale lui, Muzeul Gulagului Românesc și Centrul Internațional de Studii asupra comunismului, are ca principal scop să așeze istoria suferinței românești în contextul suferinței și istoriei celorlalte popoare din Est, legîndu-le în acest fel prin punctele lor comune, punînd în valoare deosebirile dintre ele și încercînd să ne facă să răspundem împreună la întrebările: cum a fost posibil, de ce s-a întîmplat așa și cum să facem să nu se mai întîmple.

Problema ultimilor 50 ani nu este cine a suferit mai mult, ci cum să facem ca această suferință să nu fi fost în zadar

În mod ciudat, am fost mai rar întrebată de ce un Muzeu al Suferinței, decît de ce sub egida Consiliului Europei și de ce un Centru Internațional. Ei bine, pentru că eu cred (și sînt fericită să fi descoperit că, de la înălții demnitari ai Consiliului Europei și pînă la reprezentanții lor din România, așa se crede și în Consiliul Europei), că popoarele se înrudesc prin suferința pe care au îndurat-o împreună. Iar problema ultimilor 50 de ani din Est nu este cine a suferit mai mult, ci cum să facem ca această suferință să nu fi fost în zadar. Și cine era mai firesc să sprijine și să împrumute prestigiul său, unui asemenea proiect, decît Consiliul Europei, cel care s-a înființat și funcționează pentru a transforma într-o realitate Carta Drepturilor Omului? *„Oare există pe pămînt, în afară de perioada fascismului, un loc în care drepturile omului să fi fost încălcate în mai mare măsură decît într-o închisoare comunistă?”* - s-a întrebant în mod retoric unul dintre demnitarii Consiliului Europei veniți la Sighet, pentru a verifica acest proiect. Iar răspunsul a fost nu. Și, dacă răspunsul este nu, atunci Consiliul Europei, apărătorul drepturilor omului, cel care spune că toți sîntem diferiți, dar toți sîntem egali, era firesc să ia sub egida lui acest proiect, care este o temă de studiu al trecutului pentru a folosi viitorului. Căci, în mod evident, redescoperirea memoriei noastre colective nu este un drum spre trecut, ci este un drum spre viitor. În orice caz, tocmai pentru că la Strasbourg nimeni nu vine de nicăieri, ci fiecare vine dintr-o țară, aducînd bagajul propriei sale istorii, o dată cu bunăvoința de a-l adăuga zestrei tuturor, mi se pare firesc să vedem, că - iată - și Consiliul Europei sprijină acest proiect. Îi mulțumesc în mod special doamnei Mirella Hagiopol,

șefa Centrului de Informare și Documentare al Consiliului Europei de la București, pentru felul în care este alături de noi.

Aș vrea să închei adăugînd un singur lucru, care se leagă de întrebarea: *„De ce la Sighet, de ce ce nu în alte locuri unde s-a suferit mai mult?”* Într-adevăr, Sighetul nu este cea mai mare dintre închisorile din România și nici n-a fost cea mai îngrozitoare. Ea însă a fost aleasă pentru că aici a fost începutul, pentru că la Sighet, cu o claritate aproape teoretică, au fost puse în practică și s-au demascat procedeele și etapele represiunii.

Memorialul de la Sighet nu va avea nici o coloratură politică

Acolo s-a văzut cum, pentru ca represiunea să poată deveni cu adevărat eficientă, cei care au aplicat-o au distrus mai întîi elitele. La Sighet au fost tăiate profilactic virfurile societății românești, de orice natură, pentru ca să se elimine în felul acesta orice posibilitate de reoagulare a societății civile. Așa se explică de ce în marele efort de a reoagula societatea civilă românească încercăm să creăm și acest simbol al memoriei ei, care va fi Sighetul. Memorialul de la Sighet nu va avea nici un fel de coloratură politică. El va fi închinat nevoii de adevăr și de respect a ființei umane care trebuie să aparțină tuturor. Și, pentru că sîntem convinși că nici o ideologie din lume nu are dreptul de a justifica o crimă, sîntem la fel de convinși că într-o crimă politică nu poate să existe „dreapta” și „stînga”, ci doar raportul dintre victimă și călău. Deci, la Sighet adevărurile nu vor fi spuse nici în numele dreptei, nici împotriva stîngii, ci în numele libertății împotriva terorii și în numele adevărului împotriva minciunii, în numele victimelor a căror suferință trebuie să fie pusă în valoare, pentru că istoria nu este decît suma suferințelor trăite de un popor. În orice caz, la Sighet, sper din toată inima că se vor pune bazele acelor adevăruri care ajută o populație să devină un popor.

Eforturile noastre din ultimii trei ani au fost de două feluri: eforturi financiare pentru a strînge banii necesari realizării acestei construcții, acestui monument, care va fi transformarea unei închisori de la sfîrșitul secolului trecut într-un important memorial european, și eforturile științifice, care și-au propus ca pe parcursul anilor în care se strîng banii, să creeze conținutul viitorului Memorial.

Articolele sînt deschise cercetătorilor în toate țările vecine

Șerban Rădulescu Zoner: Acum cîteva zile ne-a părăsit țara o delegație parlamentară franceză, din Adunarea Consiliului Europei. Cu ocazia întrevederilor s-a discutat situația

și întoarcerea în Europa

din România, mentalitățile de aici. La un moment dat, a apărut în discuție întrebarea dacă nu ar fi nevoie de consens, de iertare, de împăciuire, subliniindu-se de către unii că ar exista în momentul de față în societatea românească o ruptură. Vorbind cu unul dintre acești parlamentari, i-am spus următorul lucru: „În România, am văzut pînă la saturație filme cu Gestapo-ul, cu naziștii, cu SS-ul, cu Rezistența Franceză. Știu că în Franța există cel puțin o societate care se ocupă de istoria războiului mondial, de Rezistența Franceză. Eu sînt convins că toate acestea se petrec la dumneavoastră în Franța nu pentru a cultiva ura, răzbunarea; și cu atît mai mult după cincizeci de ani. Se petrec pentru ca noile generații să aște se a petrecut, astfel încît să nu se mai poată intîmpla niciodată nici în Franța, nici în Europa genocidul nazist, ororile fascismului. Ororile comunismului trebuie cunoscute de noile generații, din aceleași motive, ca niciodată acest lucru să nu se mai petreacă. Dar, din păcate în școlile noastre, în universitățile noastre, în cinematografia noastră, asemenea teme sînt, dacă nu tabu, în orice caz nu sînt agreate.”

Acest volum este util nu numai celor curioși să afle ceea ce a reprezentat de fapt totalitarismul comunist, dar și istoricilor, celor puțini. Pentru că, din păcate, sînt foarte puțini cei care se hazardază (și nu am spus la intîmplare acest lucru) să scrie cîte o carte despre această epocă neagră din istoria României. Apare o nouă ofensivă de încadrare a istoricilor într-un curent de istorie oficială care, evident, nu agreează asemenea comunicări.

Am remarcat în acest volum comunicarea unei cercetătoare rusoaiice, pe care eu nu o cunosc, Tatiana Pokivailova. Face parte din generația mijlocie de istorici ruși, care are curajul să-și dedice preocupările studierii totalitarismului comunisto-sovietic. Informațiile dinseși sînt mult mai temeinice decît ale noastre? De ce? Pentru că în ultimii ani arhivele au fost deschise tuturor. Și nu numai arhivele obișnuite, ci și Arhivele Statului, Arhivele KGB-ului, Arhivele Cominternului. Ca atare, istoricii ruși interesați au posibilitatea să pătrundă în documentele epocii.

La noi mai există pe ordinea de zi a Camerei Deputaților un proiect de lege privind organizarea arhivelor. În legislațiile altor țări există o clauză prin care arhivele se dau la cercetare, documentele se dau la cercetare, după 40 de ani. În alte țări, după 50 de ani. Și la noi s-a introdus această clauză. Dar la noi mai apare un aliniat: „Documentele care pun în pericol siguranța națională a statului, nu se dau la cercetare”. Și eu mă întreb: există documente, după o jumătate de secol, care ar putea pune în pericol siguranța statului nostru de astăzi? Eu mă îndoiesc. Prin urmare, există, chiar și pe plan legislativ, această intenție, de a se continua să se țină sub obroc anumite documente, care ar compromite fie sistemul, fie anumite personalități.

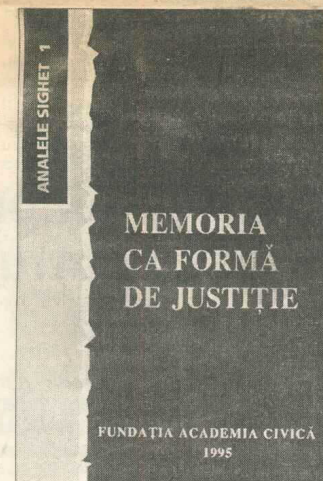
1996

7-13 februarie

Eu insumi am trecut puțină vreme prin închisorile comunismului, dar nu fac caz de acest lucru. Cînd am fost la Sighet m-am îngrozit văzînd această temniță. Și cu atît mai mult cînd mi s-au arătat celulele în care au murit marii noștri oameni politici și cărturari, Iuliu Maniu, Ion Brătianu, George Brătianu, alții și alții...

M. H.: Am auzit de mai multe ori reproșindu-se Luciei Hossu că a făcut „Memorialul Durerii”. „Dar de ce nu faci un Memorial al Iubirii?” Eu cred că cineva trebuie să fie foarte adînc handicapat sufletește ca să nu sesizeze că acest Memorial al Durerii este cel mai patetic Memorial al Iubirii ca-

Volumul 2 din *Analele Sighet* a fost prezentat publicului la Sighet și Baia Mare în zilele de 4 și 5 februarie a.c. La Sighet, cartea a fost lansată chiar în incinta Memorialului, în prezența unui număr mare de țărani maramureșeni care participaseră la parastasul oficial la Cimitirul Sărăcilor în memoria lui Iuliu Maniu. Au participat la lansarea cărții numeroși autori de comunicări, iar cuvintele de prezentare au fost rostite de doamna Ana Blandiana, președintele Fundației „Academia Civică”, Romulus Rusan, îngrijitorul ediției, Gheorghe Mihai Birlea, reprezentantul la Sighet al Fundației „Academia Civică” și poetul Ion Zubașcu, fiu al unuia dintre țărani arestați care au murit în acea închisoare.

re se poate scrie, sau spune, sau povesti, sau ilustra. Pentru că este o punere în imagini a celebrelor cuvinte: „Și cel din urmă al meu cuvînt, va fi încă un imn ție, țara mea mult dragă.” Cum își poate iubi un om mai mult țara, altfel decît sacrificîndu-i viața lui, viața familiei lui?

Romulus Rusan: Aș vrea să mulțumesc celorlalți autori ai cărții, celor 80 de contribuitori de la Simpozionul din luna iunie 1995, care și-au dat textele scrise, sau ale căror texte rostite la Sighet au fost copiate de pe bandă și au fost publicate în această carte. Sînt istorici civili, istorici militari, cercetători de istorie orală, martori, care au trăit direct această expe-

riență concentraționară, rude ale celor care au murit. Această carte a fost prezentată prima dată la Oradea, cu ocazia zilei de 1 Decembrie. Am considerat-o drept un requiem pentru generația Marii Uniri, generație care, practic și simbolic, a fost exterminată la Sighet. Oamenii care au dus ideile Marii Uniri, în toată perioada interbelică, pe umerii lor și care au plătit cu libertatea, cu viața această nobile asumare.

Memorialul de la Sighet, ca și simpozionul, ca și Analele Sighet rezultate din ele sînt, în primul rînd, o afirmare a drepturilor omului, și anume al celui drept la informare, pe

Primul volum din *Analele Sighet* a apărut în ediția a doua, revăzută și adăugită.

Ambele volume pot fi procurate de la sediul Fundației „Academia Civică”, piața Amzei, nr. 13, etaj 2, (începe supra Teatrului Ion Creangă), în fiecare zi între orele 10-16.

care fiecare cetățean al unei lumi libere îl are. Un om neinformant nu este un om liber și asta se știe începînd cu Evanghelia lui Ioan: „Și veți cunoaște adevărul, și adevărul vă va face liberi” (cap. 8, vers. 32), și ajungînd, dacă vreți, în timpurile moderne, cînd personajul unui roman ca 1984 al lui Orwell afirmă cu un fals cinism: „Cine cunoaște trecutul, va cunoaște viitorul” sau „Un om informat este un om liber”. Deci din antichitate și pînă astăzi, omul informat, omul care știe, este un om liber care se poate mișca în voie printre problemele lumii lui. Memorialul de la Sighet se înscrie în promovarea acestei libertăți.

Tendința de blocare a procesului comunismului

Am impresia că, în privința procesului comunismului, există o tendință de blocare, pornită de la cercuri care nu sînt interesate să se cunoască despre comunism ceea ce se cunoaște despre fascism.

Se aplică de fapt teoria anilor '30, cînd în înfruntarea dintre bolșevism și democrație, propaganda promoscovită eticheta drept fascist pe oricine era împotriva sovietelor. Asta a continuat, în forme mult mai subtile, chiar și în Occidentul anilor '60, și asta continuă și astăzi, cînd se consideră de către unii că, dacă se vorbește despre ororile comunismului s-ar putea știrbi oarecum cealaltă față a ororii europene, fascismul, care a distrus și el o generație în același timp cu comunismul. Eu cred că din 1939, de la pactul Ribbentrop-Molotov, cele două tipuri de totalitarism s-au îngemănat, chiar dacă istoria le-a pus pe urmă în poziții de confruntare, și cred că există această necesitate de a se cunoaște (fără neapărat o dorință de răzbunare, cum se insinuează) nenumeratele crime, milioanele de victime ale comunismului.

Într-o carte a istoricului și diplomatului american David B. Funderburk se afirma că regimul Ceaușescu a căutat să distrugă trecutul, pentru că prin distrugerea trecutului oamenii își pierdeau o dimensiune cardinală a definiției lor. Cred că noi avem datoria să arătăm ce s-a întîmplat în acest trecut, să încercăm să reconstituim din aceste rămășițe ale distrugerii adevărul ce poate duce la luminarea din punct de vedere istoric și civic a oamenilor.

Nu vrem (așa cum afirmă unii) să dăm prin asta teme de răzbunare celor care au suferit. S-a văzut, mai ales în ultimii șase ani, că deținuții politici n-au atins nici măcar cu o floare pe tortionarii lor, dar cred că tocmai din partea acestor tortionari, din frica lor de a se vedea amenințați cîndva cu imaginea propriilor crime, vine acest blocaj. Eu aș vrea ca acest blocaj, prin eforturile noastre, să dispară. De aceea am pus la Sighet față în față pe istoricii profesioniști, care au venit cu cercetări de arhivă și martori, care au adus experiența lor, iar prin completarea continuă a acestor două jumătăți de adevăr, sperăm să ajungem cît mai aproape de adevăr. Adevărul absolut nu există, dar noi tindem spre el. În acest adevăr întreg intră și adevărul spus de colegii din țările vecine foste comuniste, care au suportat aceleași privațiuni.

În privința arhivelor, nu numai în Rusia, dar și la Chișinău, există o mai mare libertate. Cele cinci comunicări ale istoricilor de la Chișinău cuprinse în carte sînt toate bazate pe o pătrundere liberă în arhivele lor. La noi, dimpotrivă. Am aflat că în ultimele săptămîni la Arhivele Statului au reapărut „fondurile secrete”, ceea ce trebuie să ne îngrijoreze.

Pagini realizate de
GABRIELA ADAMEȘTEANU

DANIEL DĂIANU

Dilemele integrării economice europene „Chestiunea țărilor post-comuniste“ VII

Din episoadele anterioare: • Sprijinul pe care Occidentul îl acordă Estului este mult inferior față de ceea ce ar fi necesar pentru accelerarea reformelor • Germania reunită va juca un rol din ce în ce mai important în Europa • Pentru Germania, vecinii din Est prezintă un interes strategic • Într-o evoluție fericită a UE, Germania va juca rolul de stabilizator • Într-o evoluție mai puțin fericită, zona sudică a UE (Italia, Spania, Portugalia, Grecia), rămasă în urma „nucleului tare” european, ar putea privi Europa de Est ca pe o zonă concurențială • Procesul de integrare europeană nu face să dispară politicile externe și obiectivele naționale • Teama de valurile de emigrări din Est este declarată fățiș • În privința dreptului la muncă în Vest, există

discriminări între țările europene • Românii sînt dezavantajați în raport cu polonezii, cehii ori ungurii •

(Urmare din numărul trecut)

Marea dilemă pentru țările est-europene poate fi formulată astfel: să presupunem că UE admite primirea lor și că alcătuirea lor instituțională și legislativă și modul de funcționare a instituțiilor lor democratice se potrivește cu prevederile a ceea ce se numește „*l'aquis communautaire*”. Ar putea ele să facă față presiunilor concurențiale ale UE după înlăturarea facilităților de adaptare acordate temporar, care acoperă o perioadă de numai câțiva ani? Pot țările est-europene beneficia – la fel ca țările membre ale UE – de garanții suficiente de puternice în caz că ceva ar merge foarte prost? Parțial, aceeași întrebare poate fi pusă și celeilalte părți atunci este vorba de sectoarele „sensibile”; dar este clar că țările est-europene – în special cele mai puțin dezvoltate – s-ar putea confrunta cu probleme înfinit mai mari dacă salariile lor mici și potențialul lor intelectual nu ar compensa productivitatea de ansamblu, considerabil mai scăzută. Sigur, în cazul în care ele rămîn în afara „nucleului tare” și, deci, nu sînt supuse durei discipline a uniunii monetare, putem adăuga posibilitatea folosirii ratei de schimb. Și totuși ele ar trebui să aplice măsuri monetare și fiscale stricte, pentru a nu „se rătăci” în ceea ce privește performanțele economice; și ar mai trebui să privească devalorizarea cu multă rezervă, deoarece aceasta ar putea accentua inflația într-un mediu deja supus unor tensiuni inflaționiste puternice.

Desigur, aplicarea logicii și mecanismelor „geometriei variabile” integrării Europei de Est în UE ar rezolva câteva din dificultățile majore ale procesului, dar ar accentua în același timp tendințele de scindare în interiorul Uniunii – un fenomen care lasă deschise multe căi de evoluție pentru viitor. Se cuvine subliniat și următorul aspect important: intrarea în UE

reprezintă pentru țările est-europene nu numai simbolul drumului către prosperitate economică, dar și o garanție de securitate națională – în condițiile în care extinderea NATO prezintă incertitudini. Este adevărat însă ca analiza trebuie să se facă în mod diferențiat, în funcție de performanța economică a fiecărei țări post-comuniste și de geopolitica de pe continent – care va depinde în mare măsură de modul în care NATO (SUA) și principalele puteri europene își vor structura relația cu Rusia.

Lazăr Vlăsceanu – noul președinte al Fundației Soros pentru o Societate Deschisă din România

Născut în data de 1 februarie 1946. În 1970, a absolvit Facultatea de Filosofie la Universitatea din București. În 1973, a participat la un concurs național pentru o bursă de doctorat la o universitate din Marea Britanie. Obținind bursa, a început studiul în 1973 ca doctorand la Catedra de Sociologia Educației, Institutul de Educație, Universitatea din Londra, sub îndrumarea Profesorului Basil B. Bernstein. În 1976, și-a luat doctoratul în sociologie la Universitatea din Londra.

Din 1976 a început să lucreze ca lector universitar la Facultatea de Filosofie, Universitatea București. După Revoluția din decembrie 1989 a fost ales decan al Facultății de Filosofie, apoi prorector al Universității București. În 1990 a devenit profesor universitar. În 1991 a fost numit secretar de stat pentru învățămîntul superior la Ministerul Învățămîntului și Științei din România. În această perioadă a fost inițiat programul TEMPUS în România. De asemenea, a primit o bursă din partea NATO în cadrul programului „NATO Fellowships”, una din cerințe fiind elaborarea unei lucrări pe tema: „Universitatea în perioada de tranziție”.

Pînă în prezent, subiectele cercetărilor sale au fost legate de metodologia cercetării sociologice și sociologia educației. În aceste domenii a publicat mai multe studii și volume:

*

Accesul limitat pe care îl au producătorii din Europa de Est pe piețele UE, pentru multe dintre principalele lor mărfuri de export, este o concretizare a distanței dintre retorică și realitate în privința sprijinului acordat. Aici avem un exemplu de relație între necesara ajustare sectorială din Europa de Vest¹ și comerț ca armă pentru transformarea sistemică din țările post-comuniste. Reducerea semnificativă a „tensiunii” în acestea din urmă este percepută ca producînd a sporire a dificultăților pe termen scurt în țările occidentale, deși, în final, beneficiile sînt considerabile pentru țările UE. În această privință, Leo Brittan și Henning Christophersen, comisarii ai UE, au accentuat faptul că „*temerile față de marile probleme de adaptare sînt în mare parte nefondate*”.

Decizia referitoare la nivelul de rezolvare a acestor dileme nu poate fi decît una politică; este nevoie, de asemenea, de o susținută campanie în mass-media, care să înlăture mitul că importurile mari din țările est-europene ar constitui o amenințare considerabilă. Dar într-o Europa de Vest în pierdere de viteză economică, ce este încă în procesul de absorbție a efectelor economice ale reunificării Germaniei, și din cauza slăbiciunii guvernelor aflate sub presiunea electoratelor, perspectivele de a cîștiga mai mult acces pe piețele UE nu sînt foarte încurajatoare, în ciuda declarațiilor și gesturilor făcute la nivel înalt.

În măsura în care interese comerciale înguste definesc domină politica UE față de Europa de Est, această politică este „mioapă”. Căci, în loc să se ajute pe sine, dînd Estului o șansă mai mare de a intra în competiție, și de a-și pune pe picioare economia, Uniunea riscă să dezvolte un sindrom comportamental caracteristic „stării de asediu”, care să aibă consecințe nefaste atît pentru sine, cît și pentru

partenerii săi. Se pot, desigur, imagina evoluții pozitive, dar închipuiți-vă următorul posibil scenariu de instabilitate: zona mediteraneană este mistuită de evoluția situației din țările nord-africane, iar fricțiunile comerciale dintre UE și principalii lor competitori (SUA și Japonia) se intensifică. Ar fi, într-adevăr, „nevoie” de crearea unei „Fortărețe Europa”, dar aceasta ar fi slabă, foarte preocupată de autoapărare, din ce în ce mai protecționistă în comportament față de lumea exterioară și, de loc surprinzător, sfîșiată în interior de tensiunile dintre țările membre.

Nu vreau să joc rolul avocatului diavolului prin ilustrarea în culori, atît de sumbre a ceea ce se poate întîmpla. Dar tocmai pentru că oamenii politici li se cere luciditate, înțelepciune și îndrăzneală, am accentuat partea cenușie a sferei posibilităților, mai ales că este numeros corul celor care văd totul în roz; numai astfel vom fi capabili să anticipăm, să prevenim și să reacționăm la evoluții pe care nu le dorim. În plus, este bine ca dezbaterile în țările est-europene legate de alăturarea la UE să iasă din perioada „copilăriei” și să recunoască realitatea ca atare, adică dominanța intereselor naționale și de grup, în condițiile cînd considerente de ordin etic și moral trec pe un plan n.

Să mizăm însă pe înțelepciunea liderilor politici și să vedem cu ce se va solda Conferința interguvernamentală din 1996.

Fragment din lucrarea Vitalitate și viabilitate economică. O dublă provocare pentru securitatea Europei, în curs de apariție la editura Peter Lang, Hamburg.

NOTE

¹ Industria de prelucrare a oțelului și agricultura sînt domeniile principale.

Subtitlurile aparțin redacției

Traducere de Adriana Tudor

- *Decizie și Inovație în Învățămînt* (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979)
- *Metodologia Cercetării Sociologice. Orientări și probleme* (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982)
- *Metodologia cercetării sociale. Metode și tehnici* (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986)
- *Indicatori și Surse de Variație în Calitatea Vieții* (Editura Academiei, București, 1984, în colab.)
- *Educația și Noua Revoluție Tehnologică* (Editura Politică, București, 1988, în colab.)
- *Structuri, Strategii și Performanțe în Învățămînt* (Editura Academiei, București, 1989, autor și coordonator)
- *Trends, Needs and Developments of the Higher Education Systems of the Central and Eastern European Countries* (CEPES/UNESCO, 1992)
- *Dicționar de Sociologie* (editor și coautor, Editura Babel, București, 1993)

Încă de la înființare a fost membru al Consiliului Național al Fundației Soros (România) și mai tîrziu a devenit membru al Consiliului Internațional al HESP.

Din 1992, lucrează ca specialist de program (P5) la Centrul European UNESCO pentru Învățămîntul Superior (CEPES), care are sediul în București (România).

TEATRUL DE COMEDIE

Mireasa mută

de Ben Jonson
regia
Alexandru
Tocilescu

Cornel Vulpe și Mihai Bisericanu

Considerind că - în materie de umor cel puțin - între epocile reginelor Elisabeta a lui Shakespeare și cea a lui Major nu a intervenit decât revoluția muzicii Beatle-ilor, Alexandru Tocilescu îl abordează direct pe Ben Jonson - neo-clasicul academist care a impus realismul dramaturgiei renascentiste - tratându-l în manieră postmodernistă.

De altfel, sugestia călătoriei în timp e impusă prin excelența soluție scenografică a viziunii (Puiu Antemir părinte a-l invoca pe arhitectul Jnigo Jones, colaborator al scriitorului); o imensă ureche la care se raportează metonimic atât spațiul, cât și miza de joc.

Farsa gravitează în jurul intoleranței la... zgomot și era normal ca Tocilescu, reputat creator de universuri sonore paralele la spectacolele sale, să aibă ideea translației către opera pop, reușită prin contribuția muzicii antrenante a lui George Marcu, executată live de Mihai Bisericanu chitară-voce, Lucian Maxim efecte percutie, Alexandru Ionescu pian-chitară și Felicia Dalu, coregrafia.

Cum în cariera regizorului de la *Nevestele vesele* la Hamlet, de la *Cabala bigoșilor* la *Antigona* și de la *Concurs de frumusețe* la *Mireasa mută* laitmotiv și demascarea, tactica rămâne cea a învâului prin disimulare, iar strategia cea a satirizării prin stigmatizare.

Originalitatea piesei lui Jonson constă în aceea că păcălitorul își merită cu prisosință și păcăleala și spaimile aferente, cînd ajunge să fie judecat chiar și pentru ceea n-a apucat ce să facă: parvenit maniac și ipocrit infatuat, pretinde că nu suportă nici soapta, nici adierea; a smuls limba clopoțelului-sonerie, nu dă voie nimănui să deschidă gura în fața lui, în schimb el vorbește, tipă și tropăie după bunul plac. Morose este numele său, echivalent în Posac. Un rol mănușă pentru Cornel Vulpe.

Adaptînd traducerea „picantă” a lui Andrei Bants, Tocilescu a amplificat-o astfel încît plînia urechii scenice să aibă ce reverbera. Începînd cu lecția de franceză, într-un amuzant tablou de catehism cvasimonahal ce anticipează pe cele ale nunții și procesului și în care toată lumea poartă veșminte clericale de sub care se vor ivi haine contemporane: uniforme de poliști ori toalete de cochetă, după cum fiecare are ori n-are una sau mai multe... umori, adică un caracter linear sau schimbător. Costumele ce-și autocaracterizează personajele sînt semnate de Anca Păslaru.

Membrii confreriei de farseuri n-au momente solistice și trebuie salutată abnegația trupeii care s-a lăsat cucerită de plăcerea ludică pe care regizorul știe să o îște și să o întretîină. Gheorghe Dănilă îi conferă o morgă aparte bărbierului intrigant Brici; Silviu Stănculescu joacă un brav Că-

pităn frivol; Grigore George e un preot de ocazie; Adina Popescu e o Lady Staif cu staif, secondată de subreta Fidelă a Lilianeii Mocanu; Marinela Chelaru își asumă cu grație rolul unei Lady Centaur cit un... taur; Liliana Popovici e Doamna Sturz; și *last, but not least*, Aurora Leonte, eclatantă în Doamna Vidra, revelează calități nebanuite pentru music-hall.

Susțin acțiunile protagoniștilor, imprimînd glumei tensiuni apocaliptice, pigmentate de ilaritate, și Candid Stoica, Sir Amorez de Capseque și Dumitru Chesa, Sir Gaiță cu un supliment de haz în superfluul *intermezzo* de virtuoziitate semipantomimică. Plus Eugen Racotă, Mutulea, docil servitor hindus; Dorina Chiriac, nostima Marmelada.

Actualizîndu-l și personalizîndu-l printr-o alură și un comportament de vedetă disco, Mihai Bisericanu îl intrupează pe nepotul interesat de obținerea moștenirii, Sir Dauphine Eugenie sau, pe românește, Sir Delfin Rasăpura.

Personajul titular - care în originalul piesei din 1609 e numit Hermafroditul, Epicoene, acum Ambigua, despre care se zice că ar fi Femeia Mută - nu-i numai o formidabilă *Silent*, ci și terifică *Magnetic Woman* așa cum își face apariția învăluită într-o strălucitoare manta, dînd la iveală apoi, cu pudoare, nici mai mult nici mai puțin decît toaleta emblematică a... Marilyn Monroe! George Ivașcu, cu un formidabil dozaj umoral, își compune travestiul savant, trecînd imprezvizibil prin toate stările (atît de dragi dramaturgului renascentist ce preluase teoria caracterelor de la anticul grec Teofrast): la început timid-melancolic/ă, flegmatic-senzual/ă, sanguin-colic/ă în izbucnirea de acuze.

IRINA COROIU

Adevărul
literar și artistic nr. 305

- Convorbire cu Gheorghe Buzatu: „Adam și Eva s-au spionat reciproc și au fost spionați”
- Document: Umbra lui Eugen Cristescu pe urmele lui Iuliu Maniu (partea a III-a)
- Felicia Antip: „Zadarnic se caută femeia”
- Costache Olăreanu: Jumătățile de adevăr
- Sorin Băiașu: Genul artiștilor
- George Cușnarencu: Spectacolul de marionete al dreptății

BOGDAN-ALEXANDRU GEANĂ

Orb pentru patruzeci și
cinci de minute
la Budapesta

Recent a avut loc la Budapesta, în Palme Haz (instituție care poartă numele lui Olof Palme) din parcul orașenească al capitalei - Varosliget - expoziția intitulată *Nevăzători, miresme, sunete și dialoguri în întuneric*, o inedită experiență echivalentă unei revoluții în interiorul propriilor stereotipii. Vizitatorului i se oferă timp de patruzeci și cinci de minute alternativă unui alter-ego nevăzător. Cu un baston alb în mînă, subit privat de vedere, vizitatorul va păși șovăielnic într-un întuneric absolut, urmînd cu simțurile dilatate la maxim să fie inițiat în descoperirea formelor unui Trabant, ale unei bănci, ale unei pubele de gunoi, sau poate un stand de ziare, mere, nuci, dovleci, varză și castraveți pe o tarabă, inițiat în traversarea unei străzi zgomotoase, a unui pod îngust, incursiune ce și s-ar părea cel puțin înfrîntătoare, dacă nu ai fi de la bun început însoțit de către un ghid nevăzător din naștere.

Aprecierea marmurei, a pietrei și a bronzului, elemente de bază în constituția celor câteva sculpturi pe care vizitatorul va avea ocazia să le cunoască integral, pornind de la o subiectivă percepție tactilă, va fi continuată de o raită printr-un bar, unde pentru a consuma o bere, o Coca-Cola sau doar o prăjitură, acesta va încerca înția dată în viață să facă distincția între o monedă de 10 forinți și una de 20, uimit fiind de precizia cu care barmanul îi va înapoaia restul cuvenit. La ieșire, cînd de-abia începuseși să savurezi

valențele ineditului, lovit de o lumină dulce vei respira ușurat, confruntînd chipul închis în întuneric al ghidului cu cel real, splendoarea luminii reflectate pe întreaga suprafață a sculpturilor cu formele deduse ce și se oferiseră în întuneric.

Cu o sinceritate tranșantă, Istvan, ghidul ce fusese repartizat grupei noastre, un tînăr nevăzător care în viața de toate zilele este acordor de pian, răspunzînd la întrebări ne relatează cîteva din reacțiile mai mult sau mai puțin pozitive ale văzătorilor cu care avusese de-a face. Întrebat ce este în concepția sa frumosul, ne va răspunde - suprafețele lustruite - cu aceeași intonație firească cu care la desăpărire ne va spune „La revedere”.

Printre sponsorii ce au contribuit la această expoziție umanitară, Fundația Soros, British Airways, Philip Morris, Magyar Radio, Fundația Culturală Națională, și nu în ultimul rînd Comitetul UNESCO pentru Ungaria.

O experiență unică, cu ocazia căreia vizitatorul va fi pus înția dată în situația de a savura zgomotul de zi cu zi al străzilor cu trafic intens, lipsit de orice elementară deducție vizuală. Aproape zilnic, expoziția propriu-zisă este dublată de conferințe de popularizare pe diferite teme în cadrul aceleiași bunăvoiențe civice față de semenii noștri nevăzători.

(Din volumul *Exercițiul distanței. Discursuri, societăți, metode, în curs de apariție la Editura Nemira*)

Grupul pentru Dialog Social

anunță
lansarea cărții de publicistică politică
a lui Emil Hurezeanu „Între cîine și lup”
care va avea loc joi 8 februarie, ora 17,
la sediul GDS din Calea Victoriei 120.

Prezintă Ana Blandiana și
Ștefan Augustin Doinaș.

Din numerele viitoare

- *Interviuri săptămîinii: Petre Roman*
- *Alternativa 2000 - anchetă; raspund: Stere Gulea, Alexandru Zub, Andrei Pleșu, Mircea Diaconu, Alina Mungiu*
- *Mihai Korne: „Politica agrară a Convenției” și „Reorientarea bugetului după alegeri”*
- *Adrian Marino: Cultură oficială, cultură alternativă*
- *Pomogáts Béla: Dialog intelectual româno-ungar*
- *S. Damian: Falsul mit al lui Terminator*
- *Ilie Șerbănescu: „1996: debut riscant”*
- *Gabriel Dimisianu - Liviu Ciocărlie: „Viața în paranteză”*
- *Interviuri cu ambasadorul Statelor Unite, Alfred Moses*
- *Inamovibilitatea judecătorilor (anchetă)*
- *Dorel Șandor: Măsuri pentru demantelarea comunismului totalitar*
- *Adrian Mihalache: Suprafețele lumii*
- *Hari Kuller: Mii, cultură, societate*
- *Haller István: Religia - o prioritate în școală*
- *Ernest Latham Jr. și V. Rizescu despre cartea Irinei Livezeanu „Politica culturală în România Mare”. Fragment din cartea Irinei Livezeanu (Consensul naționalist)*
- *Despre adopții - anchetă*
- *Radu Negrescu Șuțu: „A fi sau a nu fi român”*
- *Recenzia cărții „Economie și prosperitate” de J.D. Gwartney și R.L. Stroup realizată de Dan Cristian Comănescu*
- *Andrei Cornea, Radu Coșarcă, Mihai Șora și Teodor Baconsky într-o emisiune la Tele 7abc despre religia în școli*
- *Virginia Marsh: „România constrînsă la o economie nemiloasă”*
- *Kenneth Murphy: recenzia la cartea „Plicul negru” de Norman Manea*
- *Avatarurile unei prime doamne: Hillary Clinton/Whitegate*
- *Robert Matejovic: „Dilemele revoluțiilor de catifea”*
- *Ana Blandiana: „Afaceri și credințe”*

ceARTĂ

Oratio ventris

„Masculin – feminin: Sexul artei“,
Centrul Pompidou, Paris,
octombrie 1995–februarie 1996

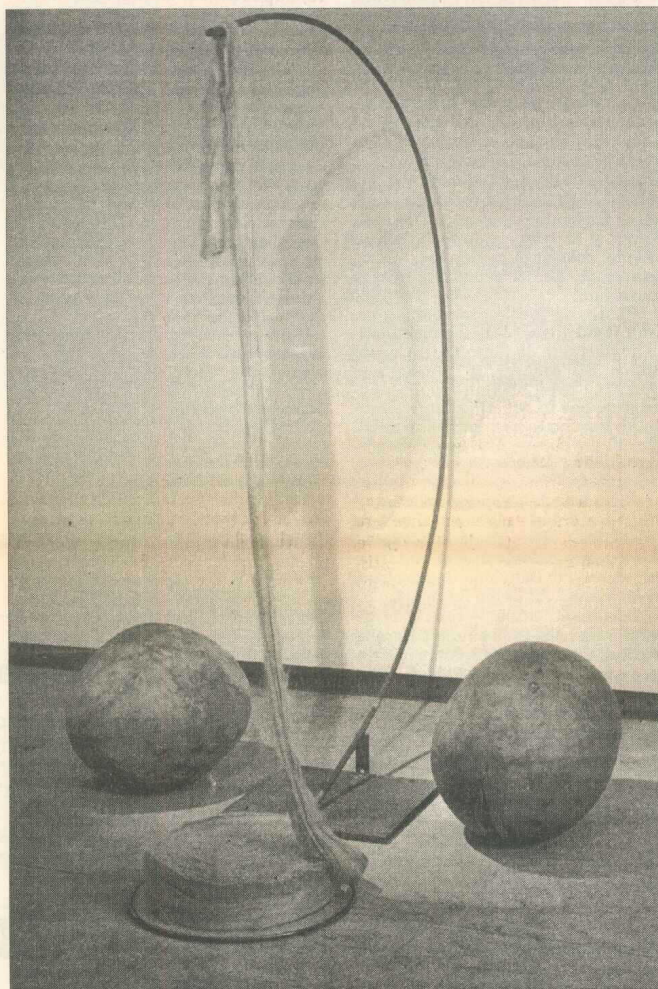

1. Nu doar o expoziție

Unele idei, probleme și obsesii se usucă și cad la răstimpuri de pe corul teoretic al umanității, precum pielea de pe șarpe. O combustie spontană le face brusc inactuale, desuete, chiar dacă la vremea lor au suscitât aprige confruntări, dispute, conflicte. Printre acestea, sexul a fost pentru cultura și arta contemporană o adevărată fixație iconografică cu un destin imprevizibil. Faptul că acum trei ani făcea furori în lumea artistică autohtonă o expoziție precum „Sexul lui Mozart“ trebuia să dea deja de gândit: la „periferie“ (strict geografic vorbind) ecourile modei ajung abia atunci când la „centru“ influența acesteia s-a diminuat. „Masculin – feminin: Sexul artei“, expoziția-mamut care a succedat la Centrul Pompidou retrospectiviei Brâncuși, vine să tragă o linie, să facă bilanțul unui dosar în curs de a fi clasat. Ca întotdeauna în cazul unor astfel de manifestări de amploare (când sînt expuși, ca acum, peste șaptezeci de artiști, printre care se numără majoritatea numelor mari ale acestui secol), nu se mai poate spune că este vorba doar despre artă. Lunile de pregătire, sutele de mii de vizitatori, materialele, volumele publicate, personalitățile antrenate în elaborarea și alimentarea discursului vizual (scriitori, filozofi, chiar și oameni politici), toate acestea arată miza reală a unei asemenea întreprinderi: tema camuflează în fapt o problemă publică, sala de expoziție deconspirîndu-se drept varianta actualizată și îmbunătățită a revolutei canapele a psihanalistului – locul, spațiul de elecție al unei defulări terapeutice (de grup). Ea nu mai are și nu mai caută verva nimicoasă a provocărilor dadaiste de la începutul secolului. Dimpotrivă, emană și caracterizează spiritul expoziției, aseptice și analitice al contemporaneității, care așază totul (chiar și imaginarul erotic) în cutiute și eprubete, stocate și etichetate, conservate în atmosfera criogenică a muzeului.

Majoritatea lucrărilor expuse (provenind, în bună parte, din anii '30-'70), nu prezintă – cu câteva excepții – un interes artistic real; ele nu re-prezintă altceva decît organe genitale sau acte sexuale, redat realist (naturalist) sau aluziv-metaforic și chiar abstract-geometric. În acest secol, pare-se, sexul nu a avut un stil preferat. Din contra, a fost preferatul tuturor stilurilor, nu doar al supra-realismului, care și l-a revendicat sistematic (apropriere ilustrată în această expoziție cu zeci de lucrări reprezentative de Giorgio de Chirico, Dali, André Masson, Victor Brauner, Alberto Giacometti, Max Ernst, Yves Tanguy, Magritte etc.), ci și al expresionismului abstract, interpretat adesea drept chiar sexualizarea actului de a picta (tendință subliniată de lucrările expuse, aparținînd lui Jackson Pollock, Willem de Kooning, Yves Klein etc.). Mai mult, sexul rămîne o temă principală pentru pop-art (Andy Warhol, Tom Wesselman, Claes Oldenburg) și chiar pentru tendințe

hiper-intelectualiste precum minimalismul (Robert Morris, Lucio Fontana, Bruce Nauman) sau conceptualismul acțiunilor-performance (Vito Acconci, Allan Kaprow, Marina Abramovic, Jenny Holzer etc.). În ceea ce privește „monștrii“ inclasabili precum Picasso, Duchamp, Miró, Klee, Dubuffet sau Brâncuși, sexul este prezentat drept tema centrală a preocupărilor, obsesiilor și realizărilor artistice. Chiar în

Louise Bourgeois „Needle“ (Ac) – 1992

cazul lui Brâncuși, prezent cu lucrări de referință precum „Sărutul“, „Tors de fată“, „Tors de băiat“ și „Prințesa X“, opțiunea de a prezenta – de pildă – ultima lucrare enumerată într-un grupaj, alături de sculpturi de Gaston Lachaise și Louise Bourgeois (artiști cu cariere model pentru mania exclusivistă a reprezentării sexului „celuilalt“ și a prezentării „celuilalt“ ca sex), demonstrează că ideea lui Picasso, care nu vedea în „Prințesa X“ nimic altceva decît „un falus“, a devenit un loc comun în perceperea sculpturii brâncușiene, scalpului unei lecturi pragmatice operînd viguros asupra amigdalelor inflamate de exegeza metaforico-lirică (care strălucește cu prisosință printre „brâncușologii“ români).

2. Un discurs – două retorici

În mod programatic, labirintul expoziției este jalonat de lucrările celor două Ariadne ale artei moderne: Pablo Picasso și Marcel Duchamp, ale căror opere sînt utilizate de către organizatorii expoziției drept instrumentele care decopertează analitic, din întreg ansamblul artei secolului XX, două atitudini divergente în ceea ce privește relația artă-sex. Atitudinea picassiană definește entuziasmul diomisac, tragic și inocent în degringolada sa exasperantă în jurul unui unei „motiv“ ineputabil, ce alimentează curiozitatea perpetuu infantilă a artistului. Ca formulă psihică, sus-rescitarea picassiană este consubstanțială pornirii ce-i mină pe alții să mizgălească zidurile cu inscripții sau

loarea afirmativă maximă. Este vorba deci și despre un rol cerut, impus de jocurile pieței bunurilor simbolice (al căror preț, adesea umflat de biografia artistului, n-a fost niciodată simbolic). Dacă în opera lui Picasso sexul devine o meserie, nu e mai puțin adevărat că, în operele artiștilor pe care expoziția îi așază sub semnul picassian, sexul devine chiar teorie, principiu fundamental al unei estetici inovatoare (în raport cu secolul de față, și nu cu istoria artei, care cunoaște, printre altele altele, frescele inegalabile – nu doar în măiestrie, ci și-n pornografie – de la Pompeii și Herculeaneum, nimic nou sub soare, deci). Teza implicită a expoziției este că atitudinea picassiană a dominat modernismul, fiind evidentă în operele unor Brâncuși, Miró, Victor Brauner, Dali, Giacometti, Klee, André Masson, Matta, prelungindu-se către al doilea val modernist, din a doua parte a secolului: Dubuffet, Pollock, De Kooning, Yves Klein etc. În spatele acestei seducții pentru sex stă o ideologie tipic masculină („falusocratică“), manifestată ca mitologizare „cosmică“ a vitalității, a genitalului, a femininului, operele tuturor acestor artiști împlinindu-se într-un fel de „saga“ erotică, o „gesta sexorum“ de factură teatrală, dramatică, de-complexată (și de-complexantă). O atitudine aparent subversivă, dar în fapt constructivă, optimistă, stenică, propagînd spiritul și credința melioristă într-un regaj eficace al socialului, prin simpla zăpare pe scala sexuală. Ea evocă, la urma urmelor, starea de spirit a civilizației occidentale interbelice, încrezătoare încă în valorile pozitive, tangibile, în caracterul non-fictiv (ci doar ascuns, mascat, disimulat) al obiectelor schimbului social (simbolic, sexual etc.). Această estetică a „erotismului“, triumfăns „s-a răspîndit, epidemic, și datorită unor nevoi subconștiente de respingere a unui set de cenzuri ce greva nu doar creația, ci și comunicarea culturală; este semnificativ că invocarea (demascarea, înfierarea) femininului ca paradigmă terifiantă a sexualității lasă să se întrevadă, în cheie psihanalitică, obsesia (auto)castratoare masculină, spaima de propriul sex. Expoziția ipostaziază acest complex prin seria de lucrări reprezentînd simbolul-cheie: „mantis religioasă“ (insectă cunoscută în românește drept „călugăriță“), reprezentat de mai multe ori de André Masson, Victor Brauner, Picasso, Max Ernst.

Paralel și subversiv în raport cu atitudinea picassiană, modelul duchampian, configurat în aceeași vreme și rămas, de-a lungul perioadei clasice a modernismului, ca o genă estetică recesivă, explodează pur și simplu după anii '60, anihilînd influența modelului anterior, extinzîndu-și presiunea pînă în prezentul propriu-zis (semnificativ, însuși afișul expoziției „Masculin – feminin“ reproduce „LHOQ“ de Marcel Duchamp, adică *Gioconda* cu mustați). La antipodul versiunii optimiste a erotismului, Duchamp schițează, prin anti-opera sa, un model „cloacal“ al sexualității transgresive, condamnată la un erotism indistinct, suspendat la granița dintre sexe sau dinăuntrul sexelor, incapabil să discrimineze net, picassian, între orizonturi sexuale complementare. Dacă versiunea anterioară era hiper-personalizantă pînă la mania auto-mitologizării, aceasta este mai degrabă de-personalizantă, grevată de un complex al legitimității (cultural-artistice, sociale, sexuale), manifestat printr-o destructurantă criză identitară. Dincolo de citirea superfi-

cială a operei lui Duchamp drept o agresiune tipic modernistă la adresa instituțiilor lumii culturale, nu trebuie pierdut din vedere faptul că „lucrările” sale se constituie într-o serie de acte de auto-discreditare artistică și de implicită auto-castrare a „originalității” și „fertilității” artistului modernist, conceput ca o mașină producătoare de simboluri, atât prin meseria cit și prin viața sa. Schizoidismul atitudinii duchampiene este înscris, în varianta unei simbolice diversioniste (caricaturală, deci anti-simbolică), chiar în definirea „operelor” sale, ironic (è l'anglais), drept „ready-made”, formulă pe care o lectură „ilegitimă” (dar tocmai prin aceasta creditată de spiritul invertit duchampian) o poate reda, fonetic, drept „ready-maid”. Sintagma oarecum absurdă, dar nu mai puțin sugestivă pentru coloratura sexuală a „activității” artistice duchampiene, care se revelează drept juisarea estetică necenzurată (moral, cultural, social) sub acoperșul misterios al aceluși „bordel universal al simbolurilor”, în care, concupiscentă, orice „împreunare” (asociație, aluzie, analogie) este pe cit de „permisă”, pe atât de „ilegitimă”. Ideologia picassiană este pur și simplu răsturnată de modelul duchampian, care fondează creația pe abținerea de la creativitate, prolificitatea pe abținerea de la fecunditate și virilitatea pe exhibarea devigorării. Artistul rămâne o amoebă informă (ideologic, moral, estetic, sexual), mișcându-se indecis în suspensia unui spațiu non-finit, cutreierat de mentalități eterogene, întinzând pseudopode estetice care, în nediferențierea lor (ca gen, stil, credință, etnie, sex), pot la fel de bine să aparțină lui însuși sau să se dovedească un miraj al mediului. Picasso este propus de expoziție drept paradigma unei atitudini artistice față de sex nu pentru că varianta sa ar fi fost imitată de contemporani, ci pentru că în el ea este cel mai bine conturată, în timp ce atitudinea duchampiană devine, dimpotrivă, modelul perfect care va fi și este imitat de generații după generații de artiști. Este semnificativ deci că varianta „tare” a erotismului în artă a produs numeroase cazuri independente și „tari”, în timp ce varianta „slabă” n-a produs decât un singur concept „tare” – al slăbiciunii –, pe marginea căruia se glosează la infinit. În definitiv, aceasta demonstrează perfectă congruență dintre „forma artistică” a unei mentalități și principiile care o susțin. Paradoxul – aparent – este că înseși tentativele oarecum mai recente de reactivare și recirculare a paradigmei plastice „tari” – neoespressionismul, noul figurativism etc. – sînt, prin caracterul lor antedat și epigonic, nimic altceva decât iluzstrări ale paradigmei „slabe”, care uzează, pervers, de mijloacele paradigmei „tari” (lucru care se cam întimplă și-n politică).

Duchamp aduce în prim-plan coordonatele pe care se desfășoară, încă, cea mai mare parte a artei contemporane: trăsătură tranzitorie, imanență și impermanență (ca sens și ca apariție „fizică”) a operei de artă și condamnarea acesteia la un regim transgresiv, voyeurist și ilegal în raport cu o civilizație care o asimilează, aproape întotdeauna, doar ca pe un model (din fericire ineficace, altfel decât estetic) al propriei respingeri. Începînd cu Duchamp, artistul este plasat, nu ca Picasso, în centrul unei lumi pe care o fertilizează neconștient, ci la marginile incerte ale rolurilor sociale (estetice, simbolice, erotice) admise. Travestiul, dublarea devin tehnicile duchampiene de predilecție,

iar aici colaborarea cu Man Ray este înfățișată pe larg la „Masculin – feminin” de la fotografiile care o surprind pe Rose Sélavy (alteritate feminin-semitică, aleasă de către Duchamp ca identitate pasageră) pînă la „lucrările” acestui alter-ego (o operă în sine, care îl exprimă onomastic pe Duchamp: „eros, c'est la vie”), dintre care rămîne memorabilă cea „Eau de toilette” marca Rose Sélavy. Expoziția își demonstrează ambițiile de exhaustivitate în sala rezervată replicii de la Moderna Museet din Stockholm a celebrei „Grande Verre” („La mariée mise au nu par ses célibataires même”) de la Philadelphia. Lucrarea, acompăniată de „Nud coborînd o scară” în diversele sale variante, este analizată într-un film documentar difuzat non-stop, care explicitează, pe subansambluri, funcționarea absurdului mecanic vizual, un perpetuum mobile mental care suspendă, cenzurează consumarea actului simbolic (artistic, sexual) la care incită propria-i construcție. Urmînd unul sau toate cele trei trasee duchampiene (ready-made, mecanismele aberante și dedublarea), artiștii care intră sub tutela sa au produs și produc imaginea neliniștitoare a contemporaneității: Andy Warhol, Nam June Paik, Gilbert & George, Mario Merz, Jean Tinguely, Cindy Sherman etc.

3. Calea de mijloc

Bine, bine, se va întreba privitorul (sau cititorul, în spe), dar între extrema sexuală orgiastic-manicală și aceea perversă, sado-maso, omul normal, „majoritar”, nu poate găsi o alternativă? Precauți, ca orice oameni de știință, organizatorii expoziției au oferit și posibilitatea alegerii unei căi de mijloc, chiar dacă arta, în genere, are o aplecare naturală către extreme. Calea de mijloc este însăși opțiunea organizatorilor, lucru evident din cenzura subtilă pe care o exercită seriile create, vecinătățile perfide, critica voalată. Astfel, expunerea unei „lucrări” precum colajul lui Dali „Parfois je crache par plaisir sur le portrait de ma mère” reflectă pornirea de a reduce la ridicol și grotesc fascinația modernismului pentru orgiastic și blasfemie, la fel cum expunerea stupidele travestiuri ale lui Andy Warhol lîngă seria duchampiană Rrose Sélavy, intenționează să releve nu o filiație, ci o demonetizare a temei. Dar poate cea mai evidentă de-construcție critică o reprezintă deschiderea ad-hoc a unui dosar vizual Mapplethorpe, ale căruia fotografii cu perverse inflorescențe tropicale sînt încadrate într-un ansamblu istoric, alături de lucrări similare din anii '20-'30, realizate de către Imogen Cunningham, Edward Easton, Karl Blossfeldt ș.a. Unicitatea spectaculoasă a lui Mapplethorpe se evaporă astfel prin contextualizare. Cit despre fotografiile sale celebre prin estetica lor homosexuală militantă, ele sînt prezentate din perspectiva mai recentă, care deconspiră caracterul agresiv-fetizant al portretelor de negri, care sînt monumentalizați în ipostaza unor mecanisme erotice absolute, dar bestiale, complet dezumanizate în olivianismul perversiunii, care l-a ținut pe Mapplethorpe între paroxism și ură pînă la moarte. Ciudățenia carierei postume a celui mai celebru fotograf contemporan este exemplară pentru legile pieței culturale contemporane: ridicat în empireu de către lobby-ul homosexual ca apăsător al „cauzei”, Mapplethorpe este coborît, treptat, de către lobby-ul stîngist, ca un învederat rasist care, prin

discriminare pozitivă, n-a făcut altceva decît să-și culpabilizeze idolii minoritari, negri. Astfel se întvede procesul de corodare a „sexocentrișmului” de către o atotputernică, insinuantă politică a gustului. Politică intruchipată și aclamată în această expoziție de lucrarea care merge (pe două cărări, „de-constructiv”, cum e de bon ton) către calea de mijloc, drumul mare al bunului-simt, al „complexității” sentimentaliste curente la persoanele „vîrstnice, fără complicații”, cu lecturi la zi, chiar dacă făcute în metrou, cu vocație creatoare, umor sănătos și convingeri ecologiste, încrezătoare în drepturile omului și-n viitorul cinematografului. De ce al cinematografului? Pentru că e vorba de Jean-Luc Godard, criticul de film care, după realizarea unui film memorabil („À bout de souffle”, „La capătul puterilor”, tradus cu încăpăținare în România drept „Cu sufletul la gură”), s-a uitat pe sine, din neatenție, în spațiile aparatului de filmat, incident care, durînd cîteva decenii, a dus la apariția unei filmografii care nu poate fi calificată altfel decît bogată. Din această filmografie face parte și „A soft talk on a hard subject between two friends”, realizat în 1985 împreună cu Anne-Marie Miéville, regizoare elvețiancă (și ea), film difuzat (non-stop) atît în cinematograful integrat complexului Pompidou, cit și, pentru lecția să fie înțeleasă, în cadrul sectorului video al expoziției, alături de producțiile realizate de Marina Abramovic, Ana Mendieta, Allan Kaprow, Jenny Holzer, Mike Kelley etc. Ca „artist vizual”, Godard recidivează: în 1993, el s-a numărat printre expozații la Bienala de la Veneția. Acum, expozații se numără alături de el. Godard pune problema sexului așa cum o înțeleg și autorii expoziției: fetizant de publicitate și industria pornografică, reificat de prostituție, virtualizat de mass-media și de-construit de filozofie, supralicitat în toate artele și falimentat de SIDA, sexul rămîne un obiect ambiguu. Dar, mai grav, subiectul relației pe care o reclamă sexul, subiectul istoric actual a dispărut ca subiect. Acesta este leit-motivul filmului, rostît pînă la saturație de Godard însuși. De Godard, intrucît el este personajul unic al filmului său. Conceput ca un interviu-esu despre masculin și feminin, în care interlocutoarea-realizatoare este Anne-Marie Miéville, filmul, auto-ironic, se răsfață în toate locurile comune ale mass-media, încercînd să le surclaseze, dinăuntru, printr-un artificiu: pe parcursul filmului-interviu despre cuplu, Godard chiar va forma un cuplu („adevărat”, cu viață casnică etc.) cu realizatoarea interviului; analiza crizei cuplului se consumă așadar în cuplu. Recursul la „sinceritate” este însă ineficace, insinuează filmul; în singurătate, „autorul” își reintră în drepturi. Inocența sa este definitiv pierdută: filmele, telefoanele, ideile nu-i dau pace, erodează concretul cuplului. Atunci cînd își amintește de partenera sa, o face doar pentru a-i expune dubile sale asupra vieții în doi; în acele momente, patînd pe locuri comune, căzînd din viață în interviu, figura autorului-actor este înlocuită (auto-demistificator) de aceea a unui crainic de televiziune care debitează, imperturbabil, aceleași știri zilnice plate. „Partenera” nu are însă nici o frustrare; în fond, între masa de călcat și masa la iarbă verde, ea trebuie să-și facă meseria, să realizeze un interviu despre cuplu. Iar acesta se face vîzînd cu ochii, pe măsură ce se adună pelicula filmului despre cuplu pe care-l face, la rîndul său, Godard. Evi-

tarea conștientă dar ineficace a crizei cuplului se transformă, insesizabil, într-o eficientă criză a evitării. Iar aici, cei doi sînt solidari: se poate merge, indiscutabil, mai departe. Dacă nu cu un pas, măcar cu un film. Toate aceste trucuri narative și flecăreala existențialist-ironică în care sînt ambalate sînt de-a-vu. Aporiile subiectului și obiectului, de gen Foucault și Baudrillard, aparțin și ele modelului intelectual de la sfîrșitul anilor '80. Filmul pare astfel o grotescă variațiune în cadență apăsător-heideggeriană pe o temă de Woody Allen, lucru în perfectă consonanță cu neseriozitatea solemnă profesată de către Godard. Dar asta convine și organizatorilor și publicului, pentru că, iată, miracolul se produce – desfigurat de cazistică, obiectul, sexul, pur și simplu dispăre, este uitat pe parcursul litaniei despre absența subiectului. Rămîne doar filmul – un obiect virtual, gonflat de inteligență, spirit, inventivitate. Acesta este sexul lui Godard. Satisfacția publicului este justificată: o asemenea producție artistică reușește imposibilul – să mototolească o problemă spinoasă, transformînd-o în inteligență pură, spumoasă. Godard se infiltră în acea mentalitate „majoritară”, aflată la simetrică distanță de extrema transgresivă duchampiană, dar și de aceea a excesului maniacal picassian. El speculează mentalitatea actelor ratate „întru” idealitatea spunerii, descompune seren, filozofico-poetico-politic, pînă la de-subiectivizare. Finalmente, supremă perversiune, aceasta deschide, compensatoriu, accesul către înălțimile încețoșate ale spiritului care, ele, în acest film, excită aproape fizic personajele-actor, ducîndu-le (și conducînd spectatorul) către stări paroxistice, datorită înălțării accentuate, progresive, a fundalului sonor – nimic altceva decît bulversantele Suite pentru violoncel solo de Bach, un citat aproape „ghilimețat” după „Tăcerea” lui Bergman – care acaparează, în momentele-cheie, și discursul și imaginea și sensul și sexul.

4. O psihodramă

Mai mult decît o expoziție, „Masculin – feminin: Sexul artei” este un scurt tratat de artă contemporană „pe viu”, dar și o minuțioasă fișă clinică a subiectului istoric actual, scoțînd la lumină punctele nevralgice, obscure, ale unei mentalități colective care altfel se manifestă haotic. Faptul că la intrarea în expoziție este scris, răsplat, că o parte din lucrările expuse pot rîni sensibilitatea publicului tînr pare, la prima vedere, surprinzător pentru o civilizație în care pornografia circula liber pe toate canalele. Însă reacțiile de dezgust și oroare ale unor vizitatori, îndeosebi tineri, arată că, în consonanță cu ideologia din filmul lui Godard, o nouă generație „supravegheată”, puritană, este în ecloziune, asistată și la propriu și la figurat de ordinator (pentru că istoria merge anapoda, decalajul face ca la noi abia acum să se manifeste o primă generație „nesurvegheată”). De aceea, este foarte probabil că în secolul XXI nu se va intra nici cu sexul (așa cum credeau apostolii eliberării sexuale a anilor '60), nici cu spiritul (așa cum mima a crede Malraux, și împreună cu el atîția apostoli de stînga). Ci cu burta, așa cum sugerează noul consumerism cultural (și nu numai), încălzit la flăcărulă sentimentalismului și optimismului „intelectual”, comestibil, cumsecade. Fără complexe, fără excese. Cu voie bună.

ERWIN KESSLER

HEIKO FLOTTAU

Post-comunistul

Jerzy Urban, fostul purtător de cuvânt al regimului comunist din Polonia, este un post-comunist. Astăzi este redactorul-șef al săptămânalului satiric *Nie (Nu)*. Revista, care se bucură de un considerabil succes, are redacția într-o vilă elegantă. Birourile redacției sînt mobilate în stil italian, tablourile scumpe sînt creațiile unor artiști moderni. Toate aceste anexe luxoase nu prea îl interesează pe Urban. Ele îi folosesc doar ca mijloace cosmetice, prin care încearcă să-și ascundă trecutul cenușiu de activist. El susține era nouă, pentru că i-a adus prosperitate personală. În revista pe care o editează, „era nouă” e deseori întîmpinată cu un cinic „nu”.

Și Josef Oleksy este un post-comunist. El a fost ani de-a rîndul membru de partid, iar acum a ajuns prim-ministru. Soția sa este funcționară într-o bancă. Asemenea soției președintelui desemnat Kwasniewski, și ea a cumpărat acțiuni de asigurare la un preț avantajos. Deoarece societatea de asigurări se află tot în mîinile unor post-comuniști, cotidianul *Zycie Warszawy* vorbește despre un „păienjenis roșu”. Josef Oleksy nu este un mare reformator, dar e un șef de guvern acceptabil. El se ocupă de mărunțurile necesare care garantează menținerea realizărilor.

Și președintele desemnat Alexander Kwasniewski intră în rubrica post-comuniștilor. El intruchipează cusătura între sistemul vechi și cel nou. El a schimbat Partidul Muncitoresc Unit Polonez în Partidul Social-Democrat Polonez. Dintr-un mărunt activist s-a transformat în conducătorul celui alt partid, din ministrul sportului a devenit președin-

tele statului. Asemenea lui Urban, nici Kwasniewski n-a învățat nimic în plus. Ca produs al erei Gierek, el s-a grăbit așa de tare să facă o carieră, încît a uitat să-și termine studiile universitare la Gdansk.

Cine este un post-comunist și ce înseamnă, de fapt, post-comunism? La aceste două întrebări, strîns legate una de cealaltă, încercăm să răspundă Heiko Flottau într-un editorial publicat la 21 decembrie 1995 în cotidianul mîunchenez *Süddeutsche Zeitung*.

El încearcă să se debaraseze de stigmatul post-comunist prin lozina reconcilierii necesare între reprezentanții sistemului vechi și ai celui nou, pledînd pentru o Polonie a tuturor. O caracteristică a post-comuniștilor este bagatelizarea trecutului. De aici rezultă frica aproape nevrotică a post-comuniștilor față de reconsiderarea critică a trecutului. Dar fără această reconsiderare nu poate exista un stat democratic solid. Susținerea sistemului democratic din partea post-comuniștilor corespunde dorinței lor intime. Dar crezul lor în democrație înseamnă, în același timp, și teama de reevaluare a trecutului istoric.

Pentru post-comuniști nu există o ruptură clară cu propriul trecut. Acest lucru e valabil atît pentru președintele Lituaniei, Algirdas Brazauskas, care în trecut a fost un influent nomenclaturist, cît și pentru Jan Videnov, șeful guvernului bulgar, care a studiat la un institut de elită

din Moscova, dar și pentru premierul ungar Gyula Horn, care a participat activ la reprimarea răsculaților din anul 1956. (...) Aproape toți post-comuniștii profită de legăturile lor cu regimurile de tranziție și de vidul de putere creat.

Nimeni nu i-a tras pe comuniști vreodată la răspundere pentru sistemul creat de ei. Pînă acum nici unul nu a fost silit să renunțe la vreun post din pricina amintită mai sus. De aceea un parlament, ca de pildă Seimul, rămîne pasiv cînd este confruntat cu acuzația de corupție. Ceea ce s-a tolerat în trecut se tolerează și în prezent.

Dar ce vrea un post-comunist? El pledează pentru respectarea drepturilor omului și se împotrivesc îngrădirii libertăților fundamentale, pentru că numai astfel are acces la cerurile democratice occidentale, căroră le face curte. El nu dorește o restaurație a comunismului – nu doar pentru că acest fapt ar fi imposibil, ci pur și simplu pentru că îi merge mai bine în cadrul noului sistem.

Post-comunistul mai crede că garanțiile sociale oferite de comunism se pot aplica fără probleme și capitalismului, și democrației. Proiectul de Constituție post-comunistă din Polonia este în acest sens un exemplu elocvent. Post-comuniștii doresc să ancoreze în Constituție toate acele drepturi sociale care, în mod normal, se stabilesc pe baza legislației. În același timp, post-comunistul uită că un social-democrat occidental participă activ la menținerea statului social. Prin legarea constituțională a capitalismului de garantarea dreptului la proprietatea socială, post-comuniștii doresc să-și asigure pozițiile de putere în noua ordine.

Adam Michnik a numit acest proces „restaurație de catifea”. Președintele bulgar Jelio Jeleu chiar a cerut ca vechiul anti-comunism să fie reformulat în anti-post-comunism. Europa de Est nu este amenințată de revenirea comunismului, continuă Jeleu, ci de consolidarea post-comunismului.

Dorința ascunsă a oricărui post-comunist este eliberarea de stigmatul post-comunismului. Cel mai important lucru îl constituie recunoașterea de către Occident. De aceea, Partidul Social-Democrat Polonez așteaptă cu înfrigurare primirea în Internaționala Socialistă. Recunoașterea statutului social-democrat este pentru un post-comunist tot atît de importantă ca și prima împărțanie pentru un credincios romano-catolic. Dar nici un post-comunist nu-și pune întrebarea dacă în trecut a săvîrșit acte de represiune – sau cel puțin le-a tolerat.

Traducere și adaptare din SÜDDEUTSCHE ZEITUNG de William Totok

ECONOMISITI PINĂ LA 40% ABONÎNDU-VĂ DIRECT LA REDACȚIE

8% 6.000 lei cu expediere prin poștă
15% 5.500 lei cu ridicare de la redacție

SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:

30% 4.500 lei cu expediere prin poștă
40% 4.000 lei cu ridicare de la redacție

Cel interesat sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, București.**

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: Revista "22" Calea Victoriei nr. 120, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

Facem apel la abonații noștri să renunțe la abonamentul încheiat la oficiile poștale. Aceste abonamente, realizate de fapt prin intermedierea RODIPET-ului, creează tot mai multe probleme redacției, deoarece RODIPET plătește cu tot mai multă înțirziere banii datorai revistei. În consecință, s-ar putea să ne vedem obligați a înceta expedierea abonamentelor încheiate în acest fel, pînă la plata sumelor restante.

Vă rugăm să vă abonați prin scrisoare adresată direct redacției sau, după caz, personal la redacție, în condițiile prezentate în anunțul alăturat.

Avantaje:

- serviciu prompt;
- cost mai mic;
- reduceri speciale;
- o permanentă legătură directă cu redacția.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în

noile noastre conturi

deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12:
(pentru dolari în contul 4024009230,
pentru mărci în contul 4024009231,
pentru franci francezi în contul 4024009235,
pentru lire sterline în contul 4024009232,
pentru franci elvețieni în contul 4024009233,
pentru lire italiene în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
- Europa occidentală:	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia 40 \$ 20 \$ 10 \$
- Israel 60 \$ 30 \$ 15 \$

- SUA, Japonia, Australia: 100 \$ 50 \$ 25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjunct); ANDREI CORNEA (publicist comentator); HORĂȚIU PEPINE (publicist comentator); OANA ARMEANU (șef secție social); CEZAR PAUL-BĂDESCU (secretar general de redacție); DIANA TURCONI (social); DAN PERJOVSCHI (grafician); ALEXANDRU CIRIP (secretar tehnic de redacție); RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUCĂ (corector); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare și publicitate); CONSTANTIN SATALLA (difuzare); MIHAELA CUCU (publicitate); ANA ISTRATE (șef serviciu financiar-contabilitate); MIRELA NOVAC (casier).

Rubrici permanente: ILEANA MĂLĂNCIOIU, H.-R. PATAPIEVICI (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), RALUCA STROE-BRUMARIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HARI KULLER (istoria religiiilor), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronică plastică).

Corespondenți: IOAN MUȘEA (Cluj), DĂNEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761